

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Viktor Hatina

Svěřenské nástupnictví

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červen 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a citovány. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 15. června 2015

Viktor Hatina

Obsah

1.	Úvod.....	5
1.1.	Metodika zpracování.....	6
1.2.	Dostupnost odborných zdrojů.....	7
2.	Přiblížení institutu a jeho vývoj.....	9
2.1.	Institut svěřenského nástupnictví v dědickém právu	9
2.2.	Intertemporální normy dědického práva	11
2.2.1.	Hmotné právo	11
2.2.2.	Procesní právo	13
2.3.	Svěřenské nástupnictví a vývoj dědického práva	14
2.3.1.	Obecný zákoník občanský.....	15
2.3.2.	Občanský zákoník z roku 1950	17
2.3.3.	Občanský zákoník z roku 1964	20
2.3.4.	Občanský zákoník z roku 2012	21
3.	Související instituty dědického práva.....	24
3.1.	Pozůstalost	24
3.2.	Ležící pozůstalost.....	25
3.3.	Nabývání dědictví	28
3.4.	Správa pozůstalosti	29
3.4.1.	Obecná pravidla správy cizího majetku	29
3.4.2.	Osoba vykonávající správu	30
3.4.3.	Výkon správy pozůstalosti	31
4.	Svěřenské nástupnictví v současné právní úpravě	33
4.1.	Zřízení svěřenského nástupnictví.....	33
4.2.	Pozůstalost v rukou předního dědice	37
4.2.1.	Dědictví v okamžiku skončení řízení o pozůstalosti.....	37
4.2.2.	Substituční jmění při výkonu rozhodnutí a exekuci.....	39
4.3.	Přechod dědictví na svěřenského nástupce	41
5.	Srovnání s právní úpravou Slovenské republiky	43
5.1.	Slovenská rekodifikace	45
5.2.	Kolizní normy při posuzování účinků zřízení svěřenského nástupnictví ...	48
5.2.1.	Kolizní normy v dědickém právu Evropské unie.....	49

5.2.2. Národní kolizní úprava v České a Slovenské republice.....	51
6. Závěr.....	53
Seznam zkratek.....	56
Seznam použitých zdrojů.....	57
Příloha.....	65
Abstrakt.....	67
Abstract.....	68
Název práce v anglickém jazyce.....	69
Klíčová slova.....	69
Keywords.....	69

1. Úvod

Rekodifikace soukromého práva přinesla s dnes již více než rok účinným občanským zákoníkem (ObčZ) také novou úpravu dědického práva, která je výrazně diskontinuitní k právní úpravě předchozí.

Úprava dědického práva patří v rekodifikované úpravě k nejvýrazněji dotčeným částem. Oproti 27 paragrafům občanského zákoníku z roku 1964 (ObčZ 1964) jich nová úprava obsahuje 245. Nově je zakotvena celá řada institutů platných v dědickém právu před rokem 1951 a možnosti zůstavitelů ohledně dispozice s majetkem pro případ smrti jsou značně rozšířeny.

Zavádění většiny nových institutů do dědického práva a zásah do institutů předchozích byly předmětem kritiky již v rámci diskuzí při přípravě rekodifikace. S kritickými poznámkami vytýkajícími zásah do stabilních a v právním povědomí zažitých institutů dědického práva vystoupil v roce 2006 v rámci diskuzních fór nad návrhem občanského zákoníku na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze Ladislav Muzikář.¹ K jeho stanovisku se připojil také Jaromír Jirsa a Karel Wawerka, který zdůraznil zejména neznalost dosavadní praxe zpracovateli návrhu.²

Kodexu jako celku, který měl přinášet moderní úpravu občanskoprávních vztahů oproštěnou od přemíry kogentní regulace, jsou v podobě, v níž vstoupil v účinnost, v různé míře vytýkána nedůsledná řešení a vnitřní nejednotnost. Irena Pelikánová a Robert Pelikán hovoří o škodlivé diskontinuitní redakční metodě, nedostatečné propracovanosti četných formulací a konstrukcí³ a také některých „zásadně vadných řešení včetně silných vlivů totalitního práva, navzdory marketingové kampani zdůrazňující právě odvržení totalitního dědictví.“⁴

Dědické právo však přes uvedenou kritiku navrhovaným výrazným zásahem prošlo a nyní je na místě zabývat se výkladem úpravy ve vzájemných souvislostech. Předmětem

¹ Viz MUZIKÁŘ, Ladislav. Nabývání dědictví. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a TICHÝ, Luboš (eds.). *Sborník statí z diskuzních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Praha : ASPI, 2006, s. 149 až 170.

² Tamtéž.

³ Viz PELIKÁNOVÁ, Irena a PELIKÁN, Robert. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník, svazek I. (§ 1 až 654) : Komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. XLI.

⁴ Tamtéž, s. XXXIX.

této diplomové práce je svěřenské nástupnictví jako jeden z nových institutů dědického práva, který v našem právním řádu znovuobnovila rekodifikace soukromého práva.

Hlavním cílem práce je identifikace problematických bodů nové právní úpravy, jejich rozbor a nástin možných řešení. Pozornost bude věnována hmotněprávní stránce tohoto institutu, procesní roviny by se práce měla dotknout pouze okrajově. Hmotněprávní stránka bude zaměřena na samotný institut svěřenského nástupnictví a další související a provázané instituty dědického práva. Procesní úpravě bude věnován prostor zejména v oblasti ochrany substitučního jmění při výkonu rozhodnutí a exekuci. Vzhledem ke krátkému času, který dosud uplynul od zavedení nové právní úpravy, se práce zaměří také na intertemporální otázky související se střetem staré a nové úpravy. Stranou by neměla zůstat ani kolize právních řádů v rámci Evropské unie, kterou bude od srpna 2015 regulovat nové unijní nařízení.

Diplomová práce je zpracována podle právního stavu ke dni 15.06.2015.

1.1. Metodika zpracování

V práci bude provedena analýza současné právní úpravy z hlediska změn, které přinesla rekodifikace soukromého práva. Důraz bude kladen na poukázání na místa, která mohou být z hlediska výkladu či aplikace problematická. Smyslem tohoto záměru je pak vyvození již dříve dosažených poznatků v rámci historického vývoje dědického práva, které jsou dnes opět použitelné a mohou napomoci aplikaci a výkladu současné právní úpravy.

Srovnávací metodou bude nahlédnuto na slovenskou právní úpravu z hlediska tezí, na kterých je budována nová právní úprava dědického práva v rámci příprav nového občanského zákoníku. Slovenská úprava je zvolena za objekt zkoumání vzhledem ke společné historii dědického práva a momentální existenci dvou rozdílných zpracování této problematiky, která však má být slovenskou rekodifikací opět přiblížena.

V pasážích týkajících se dědického práva obecně, zejména pak v oblasti jeho vývoje, text vychází z autorovy práce „Správa pozůstalosti se zaměřením na její výkon v nové právní úpravě“ obhájené v rámci studentské vědecké odborné činnosti v roce 2014.⁵

⁵ Viz HATINA, Viktor. *Správa pozůstalosti se zaměřením na její výkon v nové právní úpravě*. Praha, 2014. Studentská vědecká odborná činnost. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Konzultant Alena Macková. Dostupné online na: <<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/15/358.pdf>>.

1.2. Dostupnost odborných zdrojů

Na rozdíl od situace v minulém roce jsou dnes již dostupné dva komentáře předních českých právních nakladatelství věnujících se komentářové literatuře, jejichž dostupnost nečiní potíže. Komentář nakladatelství Wolters Kluwer, který v části dědického práva zpracoval kolektiv autorů Jan Dvořák, Martin Šešina a Karel Wawerka, vyšel již v roce 2014⁶ a komentář nakladatelství C. H. Beck v části dědického práva zpracovaný kolektivem autorů Roman Fiala, Ljubomír Drápal, Petr Bílek a Jiří Svoboda, byl zveřejněn elektronicky v právním informačním systému Beck-online několik dní před uzávěrkou textu této práce.⁷ Dosud ovšem není k dispozici připravovaný komentář zpracováváný pod vedením Filipa Melzera a Petra Téglu v nakladatelství Leges.

K procesní stránce zůstává posledním aktuálním komentářem k občanskému soudnímu řádu (OSŘ) dílo kolektivu autorů pod vedením Karla Svobody z roku 2013.⁸ Letošní novinkou je od stejného vedoucího kolektivu také komentář k zákonu o zvláštních řízeních soudních (ZZŘ).⁹

Současná úprava dědického práva čerpá silně z vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937 a obecného zákoníku občanského (OZO). Vzhledem k tomu, že institut svěřenského nástupnictví nebyl zachycen v předchozí právní úpravě, vychází komentářová literatura převážně z historických zdrojů, aniž by se zatím mohla opřít o aktuální rozhodovací činnost vyšších soudních instancí.

Při výkladu nové úpravy lze tedy vycházet také z původních zdrojů, tj. z prvorepublikové, popř. rakouské, odborné a komentářové literatury, která institut svěřenského nástupnictví zachycuje v praxi na podkladě ustálenější rozhodovací činnosti. Využívání těchto zdrojů ovšem vyžaduje vyšší míru pozornosti k celému konceptu současného pojetí soukromého práva a jeho institutům. Z hlediska starších komentářů zde

K použitelnosti této práce jako součásti práce diplomové viz čl. 4.6. Pravidel soutěže, dostupných online na: <http://svoc.prf.cuni.cz/svoc_pravidla.php>.

⁶ Viz DVOŘÁK, Jan, ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník, svazek IV. (§ 1475 až 1720) : Komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, 728 s.

⁷ V knižním vydání viz FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2015, 648 s.

⁸ Viz SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří a kol. *Občanský soudní řád : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, xxiii, 1398 s.

⁹ Viz SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2015, xxi, 1032 s.

stojí za zmínku zejména významné dílo Františka Roučka a Jaromíra Sedláčka z roku 1936.¹⁰

Zdrojem k výkladu zůstává dále také důvodová zpráva k občanskému zákoníku,¹¹ která však odpovědi na výkladové otázky poskytuje velmi zřídka. V práci bude využita judikatura dostupná na oficiálních webových stránkách Nejvyššího soudu a v právních informačních systémech, byť je možné zatím pracovat pouze s judikaturou k dřívějším právním úpravám. Dále budou zohledněny zejména aktuální odborné články, monografie a některá dnes již historická, klasická právní díla z oboru občanského práva.

¹⁰ Viz ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí, (§§ 531 až 858)*. Praha : V. Linhart, 1936, 680 s.

¹¹ V knižním vydání viz ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava : Sagit, 2012, 1119 s.

2. Přiblížení institutu a jeho vývoj

Pro začátek je zapotřebí stručně vymežit, co je podstatou institutu svěřenského nástupnictví a jakým vývojem tento institut v historii prošel.

2.1. *Institut svěřenského nástupnictví v dědickém právu*

Svěřenské nástupnictví souvisí s pořizovací způsobilostí a testamentární volností zůstavitele. V současném dědickém právu je dána přednost vůli zůstavitele, kterou projevuje ve své závěti (testamentu), před posloupností intestátní. Součástí pořizovací způsobilosti zůstavitele je i možnost omezit svoji testamentární volnost a zavázat se s jinou osobou ohledně naložení se svou pozůstalostí ve formě dědické smlouvy. Zatímco prohlášení, že závěť je neodvolatelná a konečná, může vzít zůstavitel kdykoliv zpět, závazkem z dědické smlouvy se může zůstavitel o některé možnosti odlišného pořízení připravit.

Zůstavitel má možnost, při stanovení jak má být s jeho pozůstalostí naloženo v souladu s principem respektu k jeho vůli, rozhodnout, že sice za dědice povolá určitou osobu, ale současně určí, komu po smrti tohoto dědice nebo v určitých jiných případech (*casus substitutionis*) pozůstalost připadne následně. V takovém případě mluvíme o svěřenském nástupnictví neboli fideikomisární substituci.¹² Latinský pojem *fideicommissum* vznikl ze slov *fidei* (poctivost, věrnost) a *commisum* (to, co bylo svěřeno)¹³ v dobách, kdy fideikomis v římském právu představoval vyjádření přání v závěti, které ovšem nemělo právní závaznost.

Účinky právních jednání lze obecně vázat na nejisté budoucí události, neboli podmínky, které dělíme na odkládací či rozvazovací. Tak je tomu i v dědickém právu, kde může zůstavitel podmiňovat nabytí nebo podržení si dědictví určeným dědicem. Rozvazovací podmínkou rozumíme příkaz (*modus*), kterým je možné dědici uložit, aby něco vykonal či strpěl. Obdobný charakter má v dědickém právu doložení času, což je událost, u níž je jisté, že nastane. Může se jednat o odložení doby nabytí dědictví

¹² Viz ELIÁŠ, Karel, HAVEL, Bohumil, BEZOUŠKA, Petr a kol. *Občanské právo pro každého : pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. dopl. a akt. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 306.

¹³ Viz KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vyd. 3. dotisk. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 306, marg. č. 396.

na okamžik pozdější, než je smrt zůstavitele (*dies a quo*), či nabytí dědictví jen na určitou dobu, po jejímž uplynutí dědic o dědictví přichází (*dies ad quem*).

Tyto případy vyvolají podobné následky jako určení následných dědiců, neboť i zde se bude rozlišovat, kdo nabyde pozůstalost nebo její část po smrti zůstavitele a kdo za stanovených okolností až později. Rozlišujeme zde tedy osobu předního dědice (jinak také fiduciář či institut) a svěřenského nástupce (jinak také fideikomisář, substitut, zadní dědic či poddědic).

Institut svěřenského nástupnictví nabývá na významu zejména v případě, kdy je povolán dědic nezpůsobilý projeviti vlastní vůli a určit si své vlastní dědice. Zároveň je tak možné předcházet spotřebování majetku předním dědicem a omezit ho v možnostech dispozice s dědictvím, aby bylo dědictví zachováno pro dalšího potomka či jinou osobu, na kterou zůstavitel pamatuje.

Svěřenské nástupnictví tedy umožňuje zůstaviteli myslet i na další osud svého jmění, což zaručuje mezigenerační zachování hodnot. Zachování hodnot je přitom zároveň jednou ze základních podstat samotného dědického práva, jímž se dle Emanuela Tilsche „manifestuje (směrem do budoucna) jednota lidstva, solidarita generací po sobě jdoucích; jím umožňuje se pokračování na dosažené výši kulturní a sledování cílů, sahajících přes více generací; jím zajišťuje se kontinuita, a tím i pořádek právního a hospodářského obchodu.“¹⁴ K zásadě zachování hodnot se zřetelem k budoucnosti jako výrazu mezigenerační solidarity se hlásí i důvodová zpráva k dnešnímu občanskému zákoníku.¹⁵

Od fideikomisární substituce odlišujeme substituci vulgární neboli obecné náhradnictví. Pojem „vulgární“ přitom nehodnotí podstatu této substituce, ale je dán svým vznikem v římském právu jako odlišení od zvláštního případu substituce pupilární, kterou mohl nařídit jen *pater familias*, a to pouze pro svého syna.¹⁶

Institut svěřenského nástupnictví je dále třeba odlišit od svěřenského fondu i přes některé společné znaky, o čemž bude pojednáno v rámci společného historického vývoje (viz níže kapitola 2.3.1 Obecný zákoník občanský).

¹⁴ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské : se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha : Sborník věd právních a státních (Bursík & Kohout), 1905, s. 13.

¹⁵ Srov. ELIÁŠ, K. (2012) cit. dílo sub 11, s. 600.

¹⁶ Srov. VÁŽNÝ, Jan. *Pupilární substituce ve vývoji římského práva : K dějinnému vývoji dědického náhradnictví*. Edice rozpravy České akademie věd a umění. Třída I., č. 88. Praha : Česká akademie věd a umění, 1940, s. 3.

2.2. *Intertemporální normy dědického práva*

Intertemporalitou, nebo také intertemporálním právem, rozumíme souhrn předpisů právního řádu, které určují časové meze platnosti právních norem, tj. vytyčují časový rozsah jejich skutkových podstat.¹⁷ Ještě předtím než přikročíme k bližšímu pohledu na vývoj institutu svěřenského nástupnictví na našem území, je zapotřebí zmínit, jak se uplatňuje intertemporální právo v oblasti práva dědického, a to i s ohledem na jeho procesní stránku.

2.2.1. **Hmotné právo**

Ačkoliv se při dědění užívalo vždy hmotného práva platného v den smrti zůstavitele, z hlediska pořízení pro případ smrti byla historicky již úprava odlišná. Podobně jako v právu závazkovém má v tomto směru stěžejní význam uplatňování principu ochrany minulých právních činů (skutečností). Z toho plyne, že „*zřízení poslední vůle, ač z ní dosud nikdo žádného práva nenabyl a ač jest odvolatelná, řídí se podle zákona své doby.*“¹⁸ Uplatnění tohoto principu na posledních vůlích zdůrazňuje i Emanuel Tilsch při interpretaci dle § 5 OZO, když uvádí, že „*způsobnost testatorova, vady vůle, forma, ba i obsah (...) posuzují se dle zákonů platných v době zřízení poslední vůle a význam, jež dle toho poslední pořízení má, trvá dále i za zákonů nových.*“¹⁹

Případné zřízení svěřenského nástupnictví pořízením pro případ smrti v době, kdy právní úprava takový institut připouštěla, by tedy mělo být zachováno i v právních úpravách pozdějších. Tento princip respektoval obecný zákoník občanský ve vazbě k pořízením učiněným před 01.01.1812 (§ 5 OZO) a z hlediska účinků k dříve zřízeným fideikomisárním substitucím i občanský zákoník z roku 1950 (§ 565 odst. 2 ObčZ 1950).

Zásah do právní jistoty a principu ochrany minulých právních skutečností přinesl až občanský zákoník z roku 1964, který sice zachoval posuzování platnosti závěti s ohledem na dobu jejího pořízení, spolu s účinností zákona však prohlásil zánik

¹⁷ Srov. PROCHÁZKA, Adolf. Základy práva intertemporálního se zvláštním zřetelem k § 5 obč. zák. (studie.). In: *Sbírka spisů právnických a národohospodářských, sv. XXXVI*. Brno : Nakladatelství Barvič & Novotný, 1928, s. XV.

¹⁸ Tamtéž, s. 198.

¹⁹ Viz TILSCH, Emanuel. SPÁČIL, Jiří (eds.). *Občanské právo : část všeobecná*. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 77.

veškerých omezení vyplývajících ze svěřeneckého náhradnictví (§ 503 odst. 2 ObčZ 1964, ustanovení ke dni 01.01.1992 přečíslováno na § 859).²⁰

Pravidlo užití práva platného (a účinného) v den smrti zůstavitele pro účely dědění platí i podle současného občanského zákoníku (§ 3069 a násl. ObčZ). Občanský zákoník veden snahou plně respektovat vůli zůstavitele také zhojil neplatnost či vady těch projevů poslední vůle, které zůstavitel učinil za účinnosti předchozí právní úpravy a které této úpravě odporují, ale vyhovují současné úpravě občanského zákoníku. To se týká pořízení pro případ smrti, vedlejších doložek v pořízení pro případ smrti, dovětků, smluv o zřeknutí se dědictví a prohlášení o vydědění. Tímto ustanovením zákonodárce umožnil vyvolat svěřenské nástupnictví v případech, kdy o něm zůstavitel pořídil přes omezení zakotvená v právním řádu od 01.01.1951. Toto období mohla také „přežít“ pořízení učiněná do 31.12.1950, jejichž pořizovatelé zemřou po 01.01.2014 a jichž se tedy mezidobí omezující účinky svěřenského nástupnictví vůbec nedotkne.

Tato úprava však vyvolává i negativní následky a ve svém důsledku princip ochrany minulých právních skutečností a právní jistoty porušuje. Pokud totiž zůstavitel pořídil o svém majetku v roce 1951 a později určitou formulací s vědomím, že právní následky svěřenského nástupnictví nevyvolá, nemohl předpokládat před rokem 2012, natož pak v roce 1951, že jeho jednání budou v budoucnu přisouzeny jiné právní účinky. Zůstavitel tak např. mohl v závěti připojit určitý příkaz, o němž na základě právní úpravy v době pořízení závěti předpokládal, že jeho účinky budou dědici zavazovat pouze v rovině morálního závazku (např. povinnost vybudovat zůstaviteli pomník). Podle současné úpravy však nesplnění příkazu znemožní nabytí dědictví, což je sankce, kterou zůstavitel nemusel za porušení povinnosti zbudování pomníku v době sepsání poslední vůle předpokládat. Proti tomu lze jistě namítnout, že přijetí občanského zákoníku v roce 2012 bylo spojeno s téměř dvouletou legisvakancí dobou, ve které mohli zůstavitelé svá dříve učiněná pořízení nové úpravě přizpůsobit, nicméně i přesto je takový požadavek v rozporu s principem ochrany dříve učiněných jednání, které má zákonodárce z hlediska intertemporálních pravidel respektovat.

Podobný krok nicméně učinil zákonodárce také při vypořádání se s omezením uzavírání církevních sňatků v letech 1950 až 1992, když církevním sňatkům zpětně

²⁰ K přečíslování ustanovení došlo na základě čl. I bodu 110 zákona č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

přisoudil právní účinky platně uzavřeného manželství.²¹ To je z hlediska statusové otázky zásah mnohem závažnější než popisovaný problém současné intertemporality dědického práva. Problémy zpětných účinků této úpravy byly hodnoceny tak, že toto ustanovení mohlo založit účinky nejdříve k datu účinnosti provedené novely, tj. 01.07.1992, nicméně i přesto se jednalo o velmi problematické ustanovení, jehož sporný dopad může být předmětem právního sporu i dnes.²²

Podobný přístup jako český zákonodárce ovšem volí i evropský normotvůrce. Ustanovení čl. 83 odst. 3 Nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (Nařízení) přiznává účinky co do obsahu a formy pořízení pro případ smrti, vyhovují-li podmínkám právního řádu určeného kolizními normami stanovenými Nařízením (k Nařízením viz níže kapitola 5.2.1 Kolizní normy v dědickém právu Evropské unie).

2.2.2. Procesní právo

Specifikem intertemporálních ustanovení dědického práva je vlastnost, že se procesní právo uplatňuje podle práva platného v době úmrtí zůstavitele, což je pravidlo v intertemporálním procesním právu neobvyklé. Tento stav je dán provázaností norem hmotněprávních s normami procesněprávními, které mají u dědického práva zvláštní význam, vzhledem k výraznému prvku soudní ingerence, který se v našem právu uplatňuje. Je však třeba upozornit na to, že řada procesních dědických předpisů se vždy opírá o existující struktury justice a státních orgánů v dané době. Tato ustanovení budou často objektivně neaplikovatelná, proto není možné toto pravidlo aplikovat bezvýjimečně.²³ V rozporu s principem *denegatio iustitiae* by tak bylo odmítnutí soudu se konkrétním uplatněním dědického práva zabývat např. pro neexistenci věcně a místně příslušného orgánu dle historických předpisů v dnešní justiční soustavě. Je tedy třeba

²¹ Viz čl. I. bod 3 zákona č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb., kterým zakotvil do zákona o rodině § 4c. Zákonodárce se s problematikou intertemporálních zásad v důvodové zprávě nijak nevypořádal.

²² Srov. HADERKA, Jiří F. Zamyšlení nad zákonem č. 234/1992 Sb. ve vztahu k církevní formě uzavírání manželství. *Správní právo*. 1992, č. 5, s. 55.

²³ Srov. BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001 : Zákony s poznámkami*. 1 vyd. Praha : C. H. Beck, 2001, s. XIII až XIV.

užívat procesních předpisů tak, aby mohlo dojít k naplnění hmotněprávního nároku, jenž se může zpravidla bez problémů opřít i o historický právní předpis.

Procesní úprava řízení o pozůstalosti doprovázející rekodifikaci soukromého práva v zákoně o zvláštních řízeních soudních se tak uplatní pouze pro případy úmrtí, k němuž došlo nejdříve v roce 2014. Poněkud nesystémově a v rozporu s dřívější novelizační praxí však toto přechodné ustanovení nenalezneme v zákoně o zvláštních řízeních soudních, ale v čl. II odst. 3 zákona č. 293/2013 Sb., kterým byla předchozí procesní úprava provedená v § 175a až 175ze OSŘ v tomto zákoně zrušena.²⁴

2.3. Svěřenské nástupnictví a vývoj dědického práva

Již v římském právu mohlo být ustanovení za dědice spojeno s podmínkou odkládací či rozvazovací.²⁵ Z institutu odkazu jako nástroje singulární sukcese nazývaného v římském právu *legatum* se později vyvinula možnost zřízení univerzálního fideikomisu (*fideicommissum hereditatis*). Zatímco původně byly fideikomisem míněny jen prosby, kterým *ius civil* nepřiznávalo žádné právní účinky, později jim závaznost byla přiznána.²⁶ Prostřednictvím univerzálního fideikomisu bylo možné učinit odkaz celé pozůstalosti, který se měl uskutečnit až v okamžiku smrti fiduciárního dědice, ale i v případě jiného zůstavitelem určeného okamžiku. Závazek dědice vydat pozůstalost byl původně určen jen v rovině obligační.²⁷ Později se však i fideikomisář stal univerzálním sukcesorem zůstavitele.²⁸

Institut fideikomisu prošel mnoha změnami a způsoby jeho užívání se značně rozšiřovaly, až byly završeny v kodifikacích císaře Justiniána v 6. stol. n. l. V těchto kodifikacích již byly fideikomisy významně sloučeny s legáty a s institutem darování pro případ smrti.²⁹ To mělo ovšem pro tento institut neblahý dopad, jelikož začal být

²⁴ V okamžiku, kdy byla procesní úprava řízení o dědictví vložena do občanského soudního řádu, bylo odpovídající přechodné ustanovení zařazeno do novely, která novou úpravu do zákona vkládala, a nikoliv do předpisu, který předchází úpravu provedenou zákonem č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zrušil. Srov. čl. II bod 2 zákona č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád.

²⁵ Srov. KINCL, J., URFUS, V. a SKŘEJPEK, M. cit. dílo sub 13, s. 282 a 283.

²⁶ Srov. BARTOŠEK, Milan. *Senatusconsultum trebellianum : příspěvek k vývoji universálních fideikomisů a zásady zůstavitelovy dispoziční volnosti*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1945, s. 7 a násl.

²⁷ Srov. KINCL, J., URFUS, V. a SKŘEJPEK, M. cit. dílo sub 13, s. 313 a 314.

²⁸ Srov. BARTOŠEK, M. cit. dílo sub 26, s. 152 a násl.

²⁹ Srov. BEDNAŘÍKOVÁ, Barbora. *Svěřenské fondy : institut pro uchování a převody rodinného majetku*. 2. aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 5, 11 a násl.

svazován formálními nároky podobně jako legáty, z nichž se původně jako neformální institut vyčlenil. V dalším vývoji však byl od některých formalit opět oprostěn.³⁰

V období středověku byl na našem území mezi šlechtickými rody také rozšířen princip svěřenství a jeho zřizování testamentem (kšaftem). Hlavními znaky českých svěřenství bylo v první řadě zajištění posloupnosti pro členy rodu podle zásady, že povolán je nejstarší (seniorát), a dále pak zákaz zcizení nebo zadlužování majetku. Tento institut se na našem území vyvíjel ještě v dobách, kdy nebylo římské právo obecně rozšířeno, přesto zde souvislost s římským právem existovala, a to včetně souvislosti terminologické.³¹

Římský fideikomis byl v rámci recepce římského práva převzat v podobě pravidel Justinianovy fideikomisární substituce i do městského práva v rámci Koldínova městského zákoníku, který byl vydán v roce 1579 pod názvem „Práva městská království českého“. V jeho oddíle „*De fideikommissis hereditariis*“ se v českém překladu prvně adaptovala s ohledem na domácí poměry Justinianem zachycená podoba fideikomisární substituce.³²

Zatímco při svém zrodu měl fideikomis sloužit zejména ve prospěch osob, které nebyly způsobilé dědit podle *ius civile*, postupem času našel i nové způsoby využití. Milan Bartošek hodnotil v roce 1945 jeho roli v historickém vývoji dědického práva jako institut, který „*nad míru čestně splnil svůj historický úkol: dopomoci zásadě volnosti zůstavitelovy vůle k úplnému vítězství.*“³³

2.3.1. Obecný zákoník občanský

Kodifikační práce na občanském právu zahájené v roce 1753 ustavením kompilační komise za vlády Marie Terezie vycházely z platného zemského práva i Justinianových kodifikací. Výstup práce této komise nebyl sice přijat, ale posloužil v rámci dalších přepracování jako základ pro výsledné kodifikační práce za vlády Josefa II. Konečný výsledek kodifikačních prací byl vyhlášen 01.06.1811 s účinností od počátku následujícího roku císařským patentem jako obecný zákoník občanský (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*).

³⁰ Tamtéž, s. 16 a 17.

³¹ Tamtéž, s. 23 a násl.

³² Tamtéž, s. 30 a 31.

³³ Viz BARTOŠEK, M. cit dílo sub 26, s. 215.

Záležitosti fideikomisární substitute upraven obecný zákoník občanský v hlavě desáté. Na základě § 608 OZO mohl zůstavitel uložit dědici povinnost, aby dědictví, které přijal, přenechal po své smrti nebo v jiných určených případech jinému ustanovenému dědici. Nařízení substitute mohl zůstavitel učinit i mlčky tím, že zakázal povolnému dědici, aby o zanechaném majetku pořídil závěť (§ 610 OZO), což mělo za následek nastoupení zákonných dědiců jako fideikomisářů. Nešlo ovšem o substituci tam, kde zůstavitel zakázal dědici zcizit to, co mu zůstavil.³⁴ Zůstavitel také mohl svému dědici přímo ustanovit konkrétního dědice nebo přikázat, aby jmenoval dědicem určitou osobu (§ 609 OZO). Počet fideikomisářů, kteří budou po sobě následovat, nebyl omezen, muselo však jít o současníky zůstavitele (§ 611 OZO). Pro osoby dosud nezrozené stanovil zákon omezení maximálně do druhého stupně (§ 612 OZO).³⁵ Stupněm se rozumí případ uskutečněné substitute,³⁶ a toto omezení v zásadě odpovídá i pojetí Justiniána.³⁷

Dokud trvalo omezení ze svěřenského nástupnictví, měl přední dědici práva a povinnosti poživatele, tj. mohl brát všechny užítky řádné i mimořádné, ale podstatu svěřené pozůstalosti musel nechat neporušenou (§ 511 až 520 OZO). Pokud však zůstavitel určil, že přejít má pouze to, co ze zůstaveného jmění zbyde, měl přední dědic úplnou dispoziční volnost, vyjma volnosti testovací.³⁸

Obecný zákoník občanský umožňoval také omezení poslední vůle výminkou (podmínkou), doložením času, příkazem nebo projeveným úmyslem (§ 695 až 712 OZO). Doložení času se posuzovalo jako výminka, bylo-li nejisto, zda doba nastane (§ 704 OZO). Tam, kde čas nastat musel, přecházelo právo jako nepodmíněné, ale odevzdání bylo odloženo až na určenou lhůtu (§ 705 OZO). Příkaz se posuzoval jako rozvazovací podmínka, že se má právo na pozůstalosti zmařit, nebude-li příkaz splněn (§ 709 OZO).³⁹

V desáté hlavě byl také nově upraven institut rodinného fideikomisu, který má kořeny ve španělském majorátu a na českém území byl užíván pod názvem „svěřenství“

³⁴ Srov. ROUČEK, F. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., a kol. cit. dílo sub 10, s. 175.

³⁵ Fideikomisární substitute se tímto omezením odlišovala od fideikomisu rodinného, o němž je pojednáno dále. K tomuto omezení srov. též MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá : Právo dědické.* In: *Sbírka spisů právnických a národohospodářských, sv. XXVIII.* Brno : Nakladatelství Barvič & Novotný, 1927, s. 52.

³⁶ Srov. ROUČEK, F. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., a kol. cit. dílo sub 10, s. 185.

³⁷ Srov. BEDNARŇIKOVÁ, B. cit. dílo sub 29, s. 59.

³⁸ Viz SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha : Vesmír, 1921, s. 47.

³⁹ Viz ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008.* 1. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 1282.

nebo také „rodinné svěření“ v podobě panovníkem udělovaného privilegia pro vybrané šlechtické rody.⁴⁰ Účinností obecného zákoníku občanského 01.01.1812 se tak stal tento institut dostupný všem obyvatelům Zemí Koruny české a dalších zemí Rakouského císařství. Tento institut se ve svém účelu a zejména trvání od fideikomisární substituce významně odlišuje, jelikož se jedná o nařízení, „*kterým se prohlašuje jmění pro všechny budoucí nebo alespoň pro více rodinných potomků za nezcizitelný statek rodiny*“ (§ 618 OZO). Jeho trvání je tedy neomezené.

Rodinný fideikomis byl v naší právní úpravě zrušen brzy po vzniku samostatné Československé republiky dodnes účinným zákonem č. 179/1924 Sb. z. a n., o zrušení svěření, jehož účinnost byla stanovena na 14.11.1924. Československý zákonodárce tak reagoval na poměr první republiky k institutům souvisejícím se šlechtou a feudálním právem. Určité obnovy se tento institut dočkal až spolu se současným občanským zákoníkem 01.01.2014, kde lze vidět jeho stopu v úpravě svěřenského fondu (§ 1448 a násl. ObčZ). Právní úprava svěřenského fondu je sice inspirována primárně trustem upraveným v quebeckém občanském zákoníku,⁴¹ o zcela shodnou úpravu se v našem občanském zákoníku ovšem nejedná a v některých rysech má blízko k rodinnému fideikomisu v pojetí obecného zákoníku občanského.⁴²

Z procesního hlediska bylo dědické právo upraveno jako pozůstalostní řízení císařským patentem č. 208/1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných věcech právních (nesporný patent), ve znění pozdějších předpisů. Procesní stránka fideikomisární substituce byla řešena v § 200 až 256. Pokud tento předpis nestanovil jinak, užil se zároveň zákon č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.

2.3.2. Občanský zákoník z roku 1950

Ideovým východiskem pro legislativní vývoj občanského práva po druhé světové válce se stala tzv. Ústava 9. května (ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky). Na jejím ideovém základě začal vznikat nový občanský

⁴⁰ Tamtéž, s. 60 a násl.

⁴¹ Srov. ELIÁŠ, K. (2012) cit. dílo sub 11, s. 592 a násl.

⁴² Srov. SALÁK, Pavel. K pojmu fideikomis a jeho pozici v římském právu a novověkém právu. *Právní rozhledy*. Praha, 2014, č. 12, s. 432 a násl.

zákoník v rámci procesu tzv. právnické dvouletky. Dědické právo bylo zasaženo novým chápáním role státu a role jednotlivce, resp. občana, ve státu.⁴³

Hmotněprávní úprava dědického práva byla občanským zákoníkem z roku 1950 podstatně zestručněna a zjednodušena, což odpovídá textu důvodové zprávy, z níž plyne záměr změnit vše za každou cenu. Přijetím občanského zákoníku také došlo ke sjednocení občanskoprávní úpravy na celém území Československa a tedy k ukončení uplatňování uherského práva na území Slovenska.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku uváděla, že „[t]aké dědické právo odpovídá novým poměrům zejména novým formám vlastnictví, které dědické právo určují; mění svůj třídní obsah a svou společenskou funkci. Dědické právo je především zaměřeno na utvrzení rodinných svazků a váže se nikoli již k právu věcnému, nýbrž k právu rodinnému.“⁴⁴ Poslanec Národního shromáždění Gustav Burian ve svém projevu dne 25.10.1950 posilování rodinných svazků označil za „nejvlastnější funkci a nové určení“ dědického práva.⁴⁵ Přednost dostalo dědění ze zákona před možností zůstavitele pořídit o svém majetku dle vlastní vůle. Úkolem zákona bylo dbát toho, „aby zůstavitel nemohl svou individuální vůlí zmařit základní zásady dědění ze zákona, vyjadřující vůli celku.“⁴⁶

Svěřenské nástupnictví bylo z právní úpravy vypuštěno a ustanovením § 550 ObčZ 1950 bylo výslovně negativně vymezeno. Neplatnost stíhala každé ustanovení závěti, které by omezovalo nabytí dědictví jen na určitou dobu nebo určovalo okamžik nabytí později než dnem zůstavitelovy smrti, jakož i ustanovení o tom, na koho má dědictví přejít po smrti dědicově. Neplatný byl také zůstavitelův příkaz, aby dědic použil dědictví nebo jeho části určitým způsobem nebo aby něco vykonal. Stejně tak byly

⁴³ Viz BĚLOVSKÝ, Petr. Občanské právo. In: BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch a kol. *Komunistické právo v Československu : kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 425 a násl.

⁴⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku 1950, všeobecná část, sněmovní tisk č. 509, L volební období. 5. zasedání. Dostupné online např. na: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_09.htm>. Knižně také ŠTEFANKO, Jozef. *Prvý občiansky zákonník : platný od roku 1951 do roku 1964 s dôvodovou správou a so súvisiacimi predpismi zameranými na vecné právo*. Šamorín : Heuréka, 1999, s. 33.

⁴⁵ Viz BURIAN, Gustav. Projev poslance Dr. Gustava Buriana za Čs. Stranu Socialistickou. In: *Naše nové občanské právo*. Praha : Ústřední akční výbor Národní fronty za spolupráce ministerstva spravedlnosti, 1950, s. 41.

⁴⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku 1950, zvláštní část, k §§ 548 až 551, sněmovní tisk č. 509, L volební období. 5. zasedání. Dostupné online např. na: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm>. Knižně také ŠTEFANKO, J. cit. dílo sub 44, s. 215.

neplatné jakékoliv podmínky, kterými by zůstavitel někoho omezil v povolání za dědice. Důvodová zpráva tato omezení vysvětlovala „*snahou, aby dědic nebyl různými doložkami závěti omezován ve volném nakládání se zděděným majetkem na úkor jeho nejučelnějšího hospodářského využití.*“⁴⁷

Institut ležící pozůstalosti byl odmítnut jako nástroj „*lidu nesrozumitelný*“ a „*slovenskému právu neznámý.*“⁴⁸ Dědictví se začalo namísto soudního odevzdání nabývat přímo zůstavitelovou smrtí, bez potřeby aktivního projevu vůle, tj. dědické přihlášky. Spolu s tím byla také významně omezena pořizovací volnost, mj. zavedením kategorie a práv neopominutelných dědiců (§ 551 ObčZ 1950). Tato nová úprava byla zákonodárci hodnocena jako „*mnohem spravedlivější, jasná, přesná a nekomplikovaná.*“⁴⁹ Došlo také ke zrušení institutu společných závětí (§ 535 ObčZ 1950), které byly dříve možné mezi manželi (§ 1248 OZO).

Přijetím této koncepce, která v mnohých směrech opustila dosavadní úpravu a přizpůsobila ji novému politickému zřízení, se zcela obrátil předpokládaný přístup potenciálního dědice k jeho dědickému nároku. Zatímco podle předcházející úpravy obecného zákoníku občanského spočívalo nabytí dědictví na aktivním projevu vůle, od roku 1951 je aktivní projev vyžadován pouze v případě odmítnutí dědictví a pro nabytí dědictví tak postačí zcela pasivní přístup dědice.⁵⁰

Nabytí dědictví však nemohlo být potvrzeno, pokud tak bylo třeba k ochraně nároků státu, jiného obecného zájmu, právních zájmů dědice nebo zůstavitelova věřitele, což se realizovalo institutem zajištění dědictví. To však nemohlo trvat déle než rok poté, co nabytí dědictví mohlo již být potvrzeno (§ 560 ObčZ 1950).

Z dřívější doby ovšem přežil období občanského zákoníku z roku 1950 zákon č. 139/1947 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy s jednou novelou z roku 1948.⁵¹ Tento předpis podrobně upravoval, za jakých okolností bylo možné v rámci přechodu zemědělského podniku děděním tento

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Viz PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In: *K otázkám nového občanského práva.* Praha : Orbis, 1950, Edice nový právní řád, 7. s. 60.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Dědické řízení může dnes proběhnout a nabytí dědictví může být potvrzeno i dědici, který se k jednání nedostaví a je možné využít instituty náhradního doručení dle občanského soudního řádu.

⁵¹ Viz zákon č. 45/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 3. července 1947, č. 139 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy.

podnik rozdělit mezi více dědiců, aby nedocházelo k nežádoucímu drobení zemědělské půdy.⁵²

Tomu se přizpůsobila od 01.01.1951 i procesní úprava daná zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanským soudním řádem). Do 31.12.1951 mohli být v dědickém řízení pověřeni k projednání dědictví notáři, všechna rozhodnutí však vydával soud. Od účinnosti zákona č. 116/1951 Sb., o státním notářství, mohli pověřeni státní zástupci vydávat rozhodnutí. Od 01.01.1955 do 31.03.1964 náleželo dědické řízení do pravomoci státních notářství, justičních orgánů se samostatnou rozhodovací pravomocí ve vymezených druzích řízení.^{53, 54}

2.3.3. Občanský zákoník z roku 1964

Přijetím občanského zákoníku z roku 1964 nedoznala hmotněprávní oblast nabývání dědictví významnějších koncepčních změn. Došlo ovšem k odstranění některých zbytků předchozí právní úpravy (takto byl zrušen např. institut vydědění) a ještě silnějšímu zjednodušení a upřednostnění intestátní posloupnosti.

Možnost zřízení svěřenského nástupnictví byla v této úpravě znemožněna ustanovením § 478 ObčZ 1964, které jakékoliv podmínky připojené k závěti prohlašovalo za nicotné. Pod pojem podmínek spadalo také doložení času a příkaz. Ačkoliv to zákon výslovně nestanovil, za nepřípustnou podmínku se nepovažovalo obecné náhradnictví, které bylo respektováno i pro případ ustanovení náhradního dědice náhradnímu dědici.⁵⁵

Procesní úprava byla shodně s účinností občanského zákoníku z roku 1964 pojata do zákona č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád), který byl několikrát novelizován. Procesní stránka byla později od roku 1993 upravena ustanoveními občanského soudního řádu, která byla zahrnuta ve zvláštních ustanoveních části třetí, a ve stejné době došlo také k přesunu pravomoci v řízení o dědictví ze státních notářství na soudy.

⁵² Dnešní soukromoprávní úprava podobná omezení nestanoví, ve veřejnoprávní rovině je ovšem dnes tato problematika řešena činností Státního pozemkového úřadu v oblasti pozemkových úprav podle zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ Pravomoc státních notářství v řízení o dědictví byla dána zákonem č. 52/1954 Sb., kterým se rozšiřuje působnost státních notářství.

⁵⁴ Viz ELIÁŠ, K. (2008) cit. dílo sub 39, s. 1329 až 1330.

⁵⁵ Viz ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. 3. díl. 5. vyd.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 276.

Novelou občanského zákoníku z roku 1991, která jako první začala odstraňovat ze soukromého práva socialistické prvky, byla mj. obnovena možnost pořídit o majetku ve formě allografní závěti a nově byla zakotvena možnost zřídit závěti nadaci.⁵⁶ Vydědění bylo do občanského zákoníku navraceno již v roce 1983.⁵⁷

2.3.4. Občanský zákoník z roku 2012

Právní úprava zavedená občanským zákoníkem od roku 2014 v některých případech umožňuje odklad okamžiku nabytí dědictví v případě, kdy je dědictví nabýváno na základě pořízení pro případ smrti, což je návratem k úpravě účinné do konce roku 1950. Vychází se z toho, že při tvorbě testamentu rozhoduje vlastník o svém vlastnictví a není jej tudíž možné omezit v jeho rozhodování.⁵⁸ Ačkoliv je občanský zákoník jinak vystavěn na dispozitivnosti celé úpravy, v části absolutních majetkových práv a tedy i dědickém právu je úprava zásadně kogentní (§ 978 ObčZ).

Zůstavitel může v závěti určit nebo v dědické smlouvě sjednat, že okamžik nabytí dědictví bude vázán na jinou skutečnost nebo splnění podmínky. Okamžikem úmrtí zůstavitele tedy dědic získává pouze právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Kdy toto právo dospěje, však záleží na různých okolnostech, a zejména pak na dědickém titulu. Ten, komu svědčí jako dědický titul zákonná posloupnost, nabývá dědictví okamžikem smrti zůstavitele. Pokud však bude dědic dědit na základě závěti nebo dědické smlouvy, může být dospělost dědického práva vázána na splnění podmínky, doložení času nebo ovlivněna povoláním svěřenského nástupce.

Vulgární substitute (§ 1507 a násl. ObčZ) je v právní úpravě nově upravena výslovně. Substitut může nabýt dědictví teprve v okamžiku, kdy je splněna podmínka, za které dojde k náhradnictví. Substitut se musí tohoto okamžiku dožít a musí být způsobilý dědit.

Současná úprava ovšem neznamena návrat k ležící pozůstalosti a dědickým přihláškám. Zákonodárce v tomto případě dospěl k závěru, že důvod měnit dosavadní přístup k řešení této otázky není dán. Ohledně dědických přihlášek se zákonodárce v důvodové zprávě odvolává také na důvodovou zprávu ke švýcarskému občanskému

⁵⁶ Viz čl. I. bod 102 zákona č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

⁵⁷ Viz čl. I. bod 45 zákona č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy.

⁵⁸ Viz ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P. a kol. cit. dílo sub 12, s. 305.

zákoníku, která tuto úpravu podpořila argumentem, že dědictví se častěji přijímá, než odmítá, a projevů, kterými se dědictví odmítá, tak bude činěno méně, než by tomu bylo v opačném případě.⁵⁹

Nabytím dědictví dochází k přechodu určitých práv a povinností ze zůstavitele na jeho právního nástupce, a to cestou univerzální sukcese. Jedná se o taková práva a povinnosti, která smrtí zůstavitele nezanikají a nepřecházejí na jiné subjekty jinak než cestou dědění. Univerzální sukcese se vyznačuje tím, že právní nástupce tímto způsobem vstupuje do veškerých majetkoprávních poměrů svého předchůdce, a to bez vazby na vědomí o obsahu a rozsahu těchto poměrů jak na straně aktiv, tak i pasiv. Prvorepubliková literatura podobu univerzální sukcese popisuje na případu kruhu představujícího souhrn práv a povinností, v jehož středu sedí člověk. „*Zemře-li člověk, dlejší ve středu svého právního okruhu, změní se ledaco, kruh se zúží nebo rozšíří v jistých směrech, ale trvá - ač osobnost, která byla středem jeho, odešla.*“⁶⁰ Do tohoto kruhu, nebo jeho části, do oblasti právních poměrů zemřelého, vstupují dědici podle poměrů určených k celku.

Práva a povinnosti zůstavitele tedy přecházejí na dědice přímo, již samotnou právní událostí, kterou je smrt zůstavitele, i když v daný okamžik není o dědictví dosud rozhodnuto. Nabytí dědictví tak soud potvrzuje *ex tunc* se zpětnými účinky k okamžiku úmrtí zůstavitele. Mezi okamžikem úmrtí zůstavitele a právní mocí usnesení, kterým se končí pozůstalostní řízení, může uplynout řada let a majetek tak může být dotčen různými změnami, k nimž v tomto mezidobí došlo. K zachování hodnoty dědictví v tomto mezidobí slouží institut správy pozůstalosti (viz níže kapitola 3.4 Správa pozůstalosti).

Stav, kdy dědici nabývají dědictví již v okamžiku úmrtí zůstavitele, ovšem neznamená, že je za této situace následné rozhodnutí o dědictví již vždy pouze deklaratorní. V rámci řízení o dědictví zůstává k řešení celá řada otázek, které jsou předmětem nesporného řízení, vedeného notáři jako soudními komisaři, které k provedení úkonů v řízení o dědictví soud pověřuje, a jehož jménem také notáři řízení vedou (§ 100 ZZŘ). Pokud se v řízení vyskytne sporná otázka (např. zda je zřízená odkládací podmínka v souladu se zákonem), po marném pokusu o odstranění sporu dohodou účastníků odkáže soudní komisař toho z dědiců, jehož právní důvod je slabší, aby své právo uplatnil žalobou před soudem (§ 1672 a 1673 ObčZ).

⁵⁹ Viz ELIÁŠ, K. (2012) cit. dílo sub 11, s. 684.

⁶⁰ Viz SVOBODA, E. cit. dílo sub 38, s. 12.

Zákonodárce počítá i s tím, že dědictví bude potvrzeno neoprávněnému dědici (což plyne z formulace § 1690 odst. 1 ObčZ „[s]oud potvrdí nabytí dědictví tomu, kdo (...) má podle průběhu řízení nejlepší dědické právo,“) čímž tedy taková osoba není označena jako dědic a vyjadřuje se tak relativní povaha potvrzení dědictví. Občanský zákoník však z předchozí právní úpravy nepřejal ustanovení o ochraně neoprávněného dědice, která byla v občanském zákoníku z roku 1964 provedena v § 485 až 487. Pro domáhání se nároku oprávněnému dědici je dnes k dispozici klasická reivindikační žaloba a této nárok oprávněného dědice, který se považuje za nárok vlastnický, se také dle občanského zákoníku nepromlčuje.⁶¹

⁶¹ Podle právní úpravy před rokem 2014 se tento nárok promlčoval v tříleté lhůtě, která počala běžet od právní moci usnesení o potvrzení nabytí dědictví (§ 205, § 100 odst. 1, 2 a § 101 ObčZ 1964).

3. Související instituty dědického práva

Na problematiku svěřenského nástupnictví nelze nahlížet izolovaně, je zapotřebí ji vnímat v celém kontextu právní úpravy dědického práva. V této kapitole tedy přiblížím základní dědickopravní instituty související se svěřenským nástupnictvím, jejichž analýza umožní následný rozbor problematiky v současném právu.

3.1. *Pozůstalost*

V současném dědickém právu je zapotřebí rozlišovat pojem „pozůstalost“ jako celek nebo poměrný díl, který tvoří předmět dědického práva. Pojmem „dědictví“ pak rozumíme pozůstalost ve vztahu k dědici. Předchozí právní úprava označovala souhrn majetkových práv a povinností zůstavitele, které jeho smrtí nezanikají ani nepřecházejí na právní nástupce, pojmem „dědictví“ a používala tento pojem jak ve vztahu k zůstaviteli, tak ve vztahu k dědicům.

Pozůstalost je vymezena jako celé jmění zůstavitele, s výjimkou práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže ty byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci (§ 1475 ObčZ). Pozůstalostí je zde tedy míněna ta část jmění zůstavitele, která je způsobilá přejít na dědice jako na právního nástupce. Citované ustanovení dále vymezuje dědice jako osobu, které náleží dědické právo, tj. právo na pozůstalost, nebo na poměrný podíl z ní. Rozlišení těchto pojmů v nové úpravě tedy vymezuje samotný vztah dědice k pozůstalosti. Vymezení osoby dědice má dále význam v odlišení od odkazovníka, kterým se rozumí osoba, jež má odkazem zřízenou pohledávku na vydání určité věci (popř. jedné či několika věcí určitého druhu) nebo na zřízení určitého práva.

Podle Karla Eliáše se občanský zákoník *„dívá na pozůstalost jako na zvláštní jmění, na něž sice mají od zůstavitelovy smrti právo dědici, ale které přece jen vyžaduje zvláštní správu.“*⁶² Pozůstalost je tedy třeba spravovat již v průběhu řízení o pozůstalosti a v případě zřízení svěřenského nástupnictví tuto správu následně střídá správa předního dědice, který zachovává dědictví pro svěřenského nástupce.

⁶² Viz ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P. a kol. cit. dílo sub 12, s. 319.

3.2. *Ležící pozůstalost*

Potřeba správy pozůstalosti v průběhu pozůstalostního řízení byla historicky řešena na našem území, a v řadě zemí je tak tomu dodnes, pomocí institutu ležící pozůstalosti (*hereditas iacens*), který pozůstalosti přiznával vlastní právní osobnost (subjektivitu) do doby určení dědiců v pozůstalostním řízení. „*Představujeme si zde jakousi osobu smyšlenou, která tento majetek drží, a (...) která jest subjektem veškerých práv a závazků v pozůstalosti jsoucích.*“⁶³

Tento institut nebyl do současného občanského zákoníku přejet, ačkoliv Irena Pelikánová a Robert Pelikán kriticky poukazují na skutečnost, že nepřiznání právní subjektivity pozůstalosti v době jejího projednávání bude přinášet teoretické i praktické problémy, které však blíže nerozvádějí.⁶⁴ Správa pozůstalosti po rekonstrukci zůstává v režimu bez vlastní právní osobnosti, jak ji zná naše dědické právo od roku 1951, s jedním významným rozdílem, který ovšem výše uvedená kritika opomíjí. Zákonodárce v obecné úpravě věcných práv jako nástroj ochrany řešící absenci ležící pozůstalosti nově zakotvil institut společenství jmění.

Společenství jmění je „*majetkový soubor, přesněji určité jmění (tj. nejen aktiva, ale i pasiva), které patří společně více, několika osobám tvořícím společenství tak, že tyto osoby jsou navzájem spojeny se zřetelem k tomuto jmění nedělitelně, takže každá z nich má a vykonává majetkové právo, pokud jde o celé toto jmění, a tudíž lze říct, že každá z nich je vlastníkem každé věci v tomto celku.*“⁶⁵ Společenství jmění vzniká ze zákona a členství v něm je proměnlivé podle toho, jak je určen okruh potenciálních dědiců v pozůstalostním řízení.⁶⁶ Pokud se dědici nedohodnou jinak, do doby, než je rozdělení pozůstalosti potvrzeno, se vyžaduje k výkonu vlastnických práv a nakládání se společnou věcí jednomyslné rozhodnutí celého okruhu potencionálních dědiců. V tomto režimu není možné nakládat s podílem ke společné věci.

Existenci nového institutu společenství jmění ovšem patrně přehlédl také zákonodárce v oblasti daňové legislativy, kdy pro účely správy daní vytvořil určitý

⁶³ Viz MATOUŠ, Rudolf. *Rádce pozůstalým po zemřelých a padlých*. Praha : Nakladatel Jos. R. Vilímek, 1914, s. 14.

⁶⁴ Viz PELIKÁNOVÁ, I. a PELIKÁN, R. In: ŠVESTKA, J. a kol. cit. dílo sub 3, s. LX.

⁶⁵ Viz ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Věcná práva v kostce*. Praha : Linde Praha, 2014, s. 63.

⁶⁶ Srov. SPÁČIL, Jiří a ŠEŠINA, Martin. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2015, č. 2, s. 39 a násl.

speciální režim „daňové ležící pozůstalosti“ vytržený z úpravy soukromého práva. Pro účely správy daní je stanovena právní fikce „prodloužení života“ zůstavitele až do okamžiku nabytí právní moci usnesení, kterým se končí řízení o pozůstalosti (§ 239a odst. 1 DŘ). Daňová povinnost tedy zůstaviteli vzniká až do okamžiku skončení řízení o pozůstalosti a na dědice přechází okamžikem pravomocného potvrzení nabytí dědictví. Zákodárce k tomu v důvodové zprávě uvedl, že „*tato konstrukce se v oblasti správy daní jeví jako komplikovaná, neboť je účelnější spojit okamžik přechodu daňových povinností zůstavitele na dědice až s okamžikem, kdy je totožnost oprávněného dědice na jisto postavena a tento je také schopen se uplatnění svých daňových práv a plnění svých daňových povinností reálně ujmout.*“⁶⁷

Podle obecného zákoníku občanského, který ležící pozůstalost upravoval, dědictví nenabyl dědic, který se o něj nepřihlásil, resp. své právo neuplatnil přihláškou.⁶⁸ Pokud dědic ve stanovené době přihlášku nepodal, hledělo se na něho, jako by se dědického nápadu nedožil,⁶⁹ ač mu pro jeho postavení jako dědice svědčil zákonný, testamentární či smluvní důvod. Okamžikem úmrtí zůstavitele tedy docházelo pouze k nápadu pozůstalosti (delaci) domnělým dědicům, kteří měli možnost přijetím či odmítnutím dědictví projevit svou vůli, zda se dědicem stát chtějí nebo ne (adiční princip). Tento model zaručoval, že každá pozůstalost musela být projednána soudem, a zejména pak to, že dědic pozůstalost nabyt až v okamžiku, kdy mu byla soudem odevzdána.⁷⁰

Za ležící pozůstalost jednal soudem ustanovený zástupce, pokud se povolaný dědic přihlásil k pozůstalosti, stal se zástupcem on. Ležící pozůstalost byla nadána aktivní i pasivní žalobní legitimací. Před samotným přijetím dědictví se na pozůstalost hledělo, jako kdyby byla dosud v držení zůstavitele, čímž byla dána podstata ležící pozůstalosti, kdy bylo jasně stanoveno, že do přijetí celé pozůstalosti dědici je pozůstalost fakticky bez vlastníka.⁷¹

⁶⁷ Viz důvodová zpráva k zákonnému opatření senátu č. 344/2013 Sb., o změně daňových zákonů v souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva a o změně některých zákonů k nově přijatým § 239a až 239d DŘ. Dostupná online na <<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=70004>>.

⁶⁸ Viz KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. dopl. vyd. Praha : Všehrd, 1933, s. 69.

⁶⁹ Viz ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. a kol. cit. dílo sub 55, s. 284.

⁷⁰ TILSCH, E. cit. dílo sub 14, s. 35 až 36.

⁷¹ Viz § 547 OZO. Dále srov. také současné rozsudky Nejvyššího soudu (i) ze dne 21.10.1997, sp. zn. 2 Cdon 1138/96, publikované v příloze časopisu Soudní judikatura č. 7/1998; a (ii) ze dne 27.05.2004, sp. zn. 22 Cdo 2285/2003, dostupný online na: <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/lezici-pozustalost-40679.html>>.

Některým dědicům však mohlo být dědické právo nabídnuto (deferováno) až později, a to zejména v případě, kdy dědický titul obsahoval odkládací podmínku, která nebyla dosud splněna.⁷² Domnělý dědic, tedy ten, kdo měl způsobilost stát se na základě takového titulu dědicem, byl označován před vlastním nabytím dědictví jako tzv. delát. Teprve doručením odevzdací listiny nabyl dědic k dědictví vlastnické právo. Odevzdací listina deklarovala, že delát, jako osoba povoláná k dědictví, prokázala svůj dědický titul a zároveň konstituovala přechod pozůstalosti do držby dědiců.⁷³

V případě, že byl někdo ustanoven dědicem s odkládací podmínkou, nedocházelo k nabídnutí dědictví okamžikem smrti zůstavitele takovému dědici, ale dědictví bylo nabídnuto osobám jiným, a to buď těm, kteří byli povoláni za dědice pro případ odkládací podmínky, nebo pokud nebylo stanoveno nijak, zákonným dědicům (§ 707, 708 a 613 OZO).⁷⁴

Negativní odkládací podmínky byly splněny teprve tehdy, bylo-li jisto, že událost, na jejímž nedostavení je učiněn závislý vznik dědického práva, nastat nemůže. Ustanovení § 708 tyto podmínky vykládalo jako podmínky rozvazovací. Jestliže se negativní odkládací podmínka splnila, došlo k nabídnutí dědictví (deferaci) tímto okamžikem.⁷⁵

Zůstavitel mohl také platně nařídit, že dědictví má povoláná osoba nabýt nikoliv okamžikem jeho smrti, ale některým okamžikem pozdějším, nebo že povoláná osoba má být dědicem jen po určitou dobu. V tomto případě se deferovalo okamžikem smrti zůstavitele těm, kdo za dědice byli povoláni či zákonným dědicům a zároveň dědici povolánému s doložením či omezením času. Vztahy těchto dědiců se posuzovaly jako vztahy dědiců a poddědiců podle ustanovení o substituci fideikomisární (§ 613 OZO), jelikož tyto vztahy (§ 707 a 708 OZO) jí byly postavené naroveň. Přední dědic měl právo vlastnické omezené, spojené s právy a povinnostmi, které příslušejí poživateli (§ 613 OZO). Nemohl tak věci zcizovat ani zatěžovat, ale jeho úkolem bylo dědictví spravovat s péčí řádného hospodáře a zachovat je ve stavu, v jakém je obdržel (§ 513 OZO).⁷⁶

⁷² Viz KRČMÁŘ, J. cit. dílo sub 68, s. 6 a 41.

⁷³ Srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.1997, sp. zn. 2 Cdon 1138/96, publikovaný v příloze časopisu Soudní judikatura č. 7/1998.

⁷⁴ Viz KRČMÁŘ, J. cit. dílo sub 68, s. 41.

⁷⁵ Tamtéž, s. 42.

⁷⁶ Tamtéž, s. 95.

Testátor mohl dědici také nařídit, aby s dědictvím nakládal určitým způsobem, popř. aby něco vykonal nebo opominul. Ke splnění této povinnosti byl dědic nucen nepřímo především ohrožením ztráty dědictví nebo tím, že mu nebude dědictví soudem vůbec poskytnuto, pokud nebude podán výkaz o splnění příkazu (§ 819 OZO).⁷⁷

3.3. *Nabývání dědictví*

Dědické právo podle současné úpravy vzniká smrtí zůstavitele (§ 1479 ObčZ) a soudem je nabytí deklaratorně potvrzováno. Tento způsob nabývání dědictví je na našem území uplatňován od roku 1951, kdy byl zaveden § 509 ObčZ 1950, a je tedy odlišný od nabývání v režimu ležící pozůstalosti. Dědictví se v zásadě nabývá okamžikem úmrtí zůstavitele, ovšem tak tomu nemusí být vždy, jako tomu bylo za právní úpravy účinné v období od roku 1951 do roku 2013 (§ 509 ObčZ 1950 a § 460 ObčZ 1964).

Časový okamžik, kdy dědické právo dospěje, závisí na různých okolnostech, zejména dědickém titulu. Ten, komu svědčí jako dědický titul zákonná posloupnost, nabývá dědictví okamžikem smrti zůstavitele. Pokud však dědic dědí na základě závěti nebo dědické smlouvy, může být dospělost dědického práva vázána na okolnosti režimu svěřenského nástupnictví. Právo na pozůstalost tak může dědic nabýt až s výrazným odstupem od okamžiku úmrtí zůstavitele.

Záměr zákonodárce ponechat z předchozí právní úpravy shodný způsob nabývání dědictví a neobnovení institutu ležící pozůstalosti je třeba hodnotit jako pozitivní, neboť zavádění odevzdávání dědictví soudem by byl pro dědice v dnešní době velmi revoluční. Karel Wawerka v tomto směru sice hovoří o „*poněkud nesourodém naroubování obnovených starých institutů*“⁷⁸ na nabývání dědictví zachované z předchozí úpravy, přesto by však obnovení ležící pozůstalosti a s tím spojená nutnost podávání dědických přihlášek mohla u neprávnické veřejnosti silně zatížit chápání a smysl celého procesu přechodu jmění po zůstaviteli, a to patrně mnohem více než ostatní změny v dědickém právu, které občanský zákoník přinesl.⁷⁹

⁷⁷ Tamtéž, s. 45.

⁷⁸ Viz WAWERKA Karel. Dědické právo. *Bulletin advokacie*. Praha, 2014, č. 12, s. 28.

⁷⁹ Srov. HATINA, V. cit. dílo sub 5, s. 19 a 21.

3.4. *Správa pozůstalosti*

V právní úpravě, kde není zakotven institut ležící pozůstalosti, je zapotřebí řešit problematiku dispozice s majetkem, který je součástí pozůstalosti, do doby potvrzení jeho nabytí dědici. Současná právní úprava zakotvuje správu pozůstalosti v § 1677 až 1683 ObčZ. Režim správy pozůstalosti má blízko ke spravování dědictví předním dědicem za účelem zachování pro svěřenského nástupce, je však založena na specifické právní úpravě.

3.4.1. **Obecná pravidla správy cizího majetku**

Na správu pozůstalosti se použije obecná úprava správy cizího majetku provedená v díle 6 hlavě II části třetí občanského zákoníku. Úvodní § 1400 ObčZ tento díl vymezuje tak, že každý, komu je svěřena správa majetku, který mu nepatří, ve prospěch někoho jiného (beneficianta), je správcem cizího majetku. Jedná se o úpravu obecnou, před kterou budou mít přednost ustanovení *lex specialis* v konkrétních případech správy cizího majetku.

Zákon výslovně nestanoví, zda správa pozůstalosti spadá do obecné úpravy správy cizího majetku. Pro přijetí tohoto závěru je zapotřebí interpretovat výše citovaný § 1400 ObčZ. V případě, kdy správu pozůstalosti vykonává jediný dědic, spravuje *de facto* svůj majetek, který mohl nabýt již okamžikem úmrtí zůstavitele ve svůj prospěch. Pokud správu vykonává více dědiců, spravují společně podíly na pozůstalosti ostatních dědiců a z části majetek svůj ve prospěch vlastní a prospěch spoludědiců. V případě ustanovení správce dědictví mimo okruh dědiců, bude správce spravovat majetek cizí ve prospěch dědiců. Ve většině případů bude tedy spravován zčásti vlastní majetek, což není v souladu s čistě jazykovým výkladem § 1400 ObčZ.

Vymezení správy cizí věci je ovšem úpravou obecnou, která dopadá na řadu případů právně odlišných režimů a neměla by vylučovat správu, při níž je správce vlastníkem spravovaného majetku, ale správu vykonává zároveň ve prospěch někoho jiného. K tomuto závěru se přiklání i Jiří Spáčil, který správu pozůstalosti považuje za jeden z režimů obecné úpravy správy cizí věci⁸⁰ a stejně tak i kolektiv autorů pod vedením

⁸⁰ Viz SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva, (§ 976 - 1474) : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1155.

Jaroslava Svejkovského.⁸¹ Vždy bude ale zapotřebí tuto obecnou úpravu poměřovat s úpravou správy pozůstalosti a jejím režimem, jemuž bude muset obecná úprava ustoupit.

3.4.2. Osoba vykonávající správu

Do konce roku 2004 mohl být ke správě dědictví ustanoven pouze správce dědictví, a to pouze v rámci neodkladných a zajišťovacích opatření v rámci § 175e a 175f OSŘ. Od roku 2005 byla do občanského zákoníku z roku 1964 zakotvena § 480a až 480e, která umožnila ustanovit správce dědictví zůstavitelem. Dědici mohli od té doby v rámci dědického řízení nakládat nebo činit jiná vhodná opatření pouze s majetkem, ohledně kterého nebyl ustanoven správce dědictví.⁸²

Podle současné úpravy může pozůstalost spravovat na základě § 1677 ObčZ buďto správce pozůstalosti povolaný zůstavitelem,⁸³ vykonavatel závěti,⁸⁴ pokud není povolán správce, a jinak dědic, popř. všichni dědicové. Vznikne-li pochybnost, komu správa přísluší, rozhodne o tom soud i bez návrhu (§ 156 ZZŘ). Pokud správce pozůstalosti nepovolal zůstavitel, soud může i bez návrhu jmenovat správce pozůstalosti, jestliže (a) vykonavatel závěti nebyl jmenován, nebo správu pozůstalosti odmítl, či je ke správě nezpůsobilý, a jestliže dědici nejsou schopni pozůstalost řádně spravovat; (b) je třeba vyhotovit seznam majetku patřícího do pozůstalosti; nebo (c) je pro to jiný vážný důvod. Správce pozůstalosti se správy ujímá, je-li mu známo, že byl povolán, jakmile se dozví o zůstavitelově smrti (§ 1557 ObčZ). Byl-li povolán vykonavatel závěti, je povinen řídit se pokyny správce pozůstalosti.

Pokud správu vykonávají společně dědici, pak jejich dědický podíl vyjadřuje míru, jakou se dědici navzájem podílejí na právech a povinnostech týkajících se majetkových

⁸¹ Viz SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku : komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 36.

⁸² K zakotvení institutu správce dědictví do našeho právního řádu blíže viz KARHANOVÁ, Martina. *Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. Ad Notam*. Praha : C. H. Beck, 2006, r. 12, č. 5, s. 141 až 148.

⁸³ Zůstavitel může správce povolat formou veřejné listiny, povolání se může vztahovat k celé pozůstalosti nebo jen k její části a může být spojeno s určením povinností a se způsobem odměny správce (§ 1556 odst. 1 ObčZ).

⁸⁴ Pro povolání vykonavatele závěti není vyžadována forma veřejné listiny. Úkolem vykonavatele je primárně dbát o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře. Náleží mu všechna práva potřebná k splnění jeho úkolů, včetně práva před soudem hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka a vůbec dbát o splnění zůstavitelových pokynů. Správu pozůstalosti vykonává pouze, pokud není povolán nebo soudem ustanoven správce pozůstalosti (§ 1553 až 1555 ObčZ).

práv z pozůstalosti.⁸⁵ Vyloučena není dohoda dědiců, že správu bude vykonávat jen některý, nebo někteří z nich.⁸⁶ Pokud není dohodou dědiců stanoveno pro výkon vlastnických práv k pozůstalosti jinak či pokud nestanoví odlišně právní úprava správy pozůstalosti, použije se také obecná úprava společenství jmění dle § 1236 až 1239 ObčZ.

3.4.3. Výkon správy pozůstalosti

Právní úprava účinná do konce roku 2013 v § 175r odst. 1 OSŘ podmiňovala souhlasem soudu možnost dědiců nakládat a činit jiná opatření s věcmi nebo s jiným majetkem náležejícím do dědictví během dědického řízení, které přesahuje rámec obvyklého hospodaření. *A contrario* tedy dědicové mohli s majetkem náležejícím do dědictví volně nakládat v rámci obvyklého hospodaření.

Současná procesní úprava stanoví osobě vykonávající správu pozůstalosti limit v rozsahu prosté správy.⁸⁷ O udělení souhlasu správci pozůstalosti a vykonavateli závěti s úkonem přesahujícím rozsah prosté správy a o povolení dědici k volnému nakládání s určitými pozůstalostními předměty před skončením řízení o pozůstalosti rozhoduje soud (§ 161 ZZŘ). Zákon výslovně nestanoví, zda se dědici na jednání, kterým nakládají s majetkem zůstavitele přesahující rámec prosté správy, musí shodnout všichni, či je třeba pouze jejich nadpoloviční většiny. Soudní praxe vychází z názoru, že soud k tomuto úkonu může udělit souhlas, jen jestliže se všichni dědicové na zamýšleném opatření shodli. Soudní komisař při udělování takového souhlasu by měl dbát na to, aby nedošlo k poškození žádného dědice ani věřitele.⁸⁸ K tomu, aby mohl soud udělit takový souhlas, musí být ovšem nejprve znám okruh dědiců, na jejichž zájmy musí brát soud zřetel. Tento postup je ovšem dosti problematický, neboť do pravomocného skončení řízení o pozůstalosti není možné nikdy uzavřít okruh dědiců s jistotou, že se v jeho průběhu neobjeví další dědic.

V rámci výkonu prosté správy musí být její výkon prováděn tak, aby nedošlo ke snížení hodnoty pozůstalosti; pokud by k tomu mělo dojít, je zapotřebí souhlasu

⁸⁵ Viz Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 04.04.1972, sp. zn. 11 Co 48/72, uveřejněn pod Rc 42/1974 Sb. NS.

⁸⁶ Viz ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P. a kol. cit. dílo sub 12, s. 319.

⁸⁷ Co se rozumí prostou správou cizího majetku, řeší občanský zákoník v § 1405 až 1408. Prosté správě v zásadě odpovídají veškeré roky, které jsou nutné k zachování spravovaného majetku.

⁸⁸ Viz DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1277.

pozůstalostního soudu. Zákon o zvláštních řízeních soudních ukládá osobě vykonávající správu povinnost (a) prodat se souhlasem soudu majetek, který nelze uchovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů (pokud nepodléhá rychlé zkáze); (b) vyrozumět o smrti zůstavitele peněžní ústav, u nějž měl zůstavitel účet; a (c) vyrozumět o smrti zůstavitele známé věřitele a dlužníky zůstavitele (§ 160 ZZŘ).

Kdo spravuje pozůstalost, vykonává její prostou správu, v rámci které poskytuje splátky na zaopatření osobám, které na ně mají právo (§ 1678 odst. 1 ObčZ). Při správě lze z pozůstalosti něco zcizit nebo použít jako jistotu, vyžaduje-li to zájem na zachování hodnoty nebo podstaty spravovaného majetku, jinak za protiplnění. Správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti mohou učinit úkon přesahující rozsah prosté správy majetku, souhlasí-li s tím dědici, bez jejich dohody nebo v případě zúčastněné osoby pod zvláštní ochranou se vyžaduje souhlas soudu (1679 ObčZ).

Nově je umožněno, aby soud dědici, jehož dědické právo je již jasně prokázáno, povolil i před skončením řízení o dědictví,⁸⁹ aby s určitými pozůstalostními předměty volně nakládal, pokud je splnění poslední vůle zůstavitele zabezpečeno nebo souhlasí-li ostatní spoludědicové, nepominutelní dědicové a odkazovníci a není-li spor o dědické právo (§ 1680 ObčZ).

Pokud se dědici ujmou bez patřičného titulu plné správy pozůstalosti před potvrzením nabytí dědictví, či pokud část pozůstalosti smísí se svým vlastnictvím, zpeněží ji a vůbec s ní nakládají tak, že znemožní věřitelům domoci se zjištění, jaký je rozsah aktiv, která zůstavitel zanechal, nemohou se dovolávat výhod, které by jinak měli ze soupisu pozůstalosti. To ovšem neplatí, pokud ke smíšení majetku došlo ještě za života zůstavitele, či pokud si dědici rozdělí jen písemnosti, podobizny nebo záznamy a jiné věci rodinné nebo upomínkové povahy (§ 1681 ObčZ).

Není-li určen vykonavatel závěti a dědicům se nechce věnovat svůj čas a námahu splnění poslední vůle spočívající ve vypořádání odkazů, soud na návrh dědiců za tím účelem jmenuje správce pozůstalosti, nebo uloží splnění vůle správci pozůstalosti již povolánému (§ 1632 ObčZ).

⁸⁹ Zákon zde chybně užívání pojem „řízení o dědictví“, který nekoresponduje terminologicky s procesní úpravou „řízení o pozůstalosti“ v části III. části druhé ZZŘ.

4. Svěřenské nástupnictví v současné právní úpravě

Současný občanský zákoník upravuje institut svěřenského nástupnictví v § 1512 až 1524 a zřizování podmínek a doložení času v § 1551, 1552 a 1561 až 1574 ObčZ. Úprava dopadá na základě § 1568 ObčZ i na možnost zřídit vztah předního a následného nabyvatele i odkazem. Mezi dědici a odkazovníky nejsou tedy při zřizování podmínek, doložení času a udělování příkazů žádné rozdíly.

4.1. Zřízení svěřenského nástupnictví

Svěřenské nástupnictví zůstavitel zřídí určením, že dědictví má přejít po smrti dědice nebo v určitých jiných případech na svěřenského nástupce jako následného dědice (§ 1512 odst. 1 ObčZ). Stejně účinky má i pořízení, kterým zůstavitel (i) povolal svému dědici dědice; (ii) zakázal dědici, aby o zanechaném jmění pořizoval; (iii) povolal za dědice někoho, kdo v době smrti zůstavitele ještě není; anebo (iv) povolal dědice s podmínkou nebo na určitou dobu (§ 1513 ObčZ). Svěřenské nástupnictví je předmětem zápisu ve veřejném seznamu, např. tedy katastru nemovitostí (§ 1524 odst. 1 ObčZ).

Zákon sice stanoví úpravu svěřenského nástupnictví a uvedení podmínek, doložení času nebo příkazu (společně označované jako vedlejší doložky v závěti, § 1551 a násl. ObčZ) v různých pododdílech, zároveň ale stanovuje ustanovením § 1513 ObčZ právní fikci, že vše spadá pod režim svěřenského nástupnictví [zejm. na základě bodu (iv.) předchozího odstavce]. Zákon tím dává najevo, že oba okruhy úpravy od sebe svojí podstatou odlišuje, úpravou svěřenského nástupnictví si však vypomáhá ke stanovení jednotného právního rámce pro oba okruhy právní úpravy. Odkaz na právní úpravu svěřenského nástupnictví ovšem provádí poněkud nesystematicky i z druhé strany, když v úpravě vedlejších doložek v závěti stanoví odkaz na subsidiární aplikaci úpravy svěřenského nástupnictví (§ 1567 ObčZ). Celý model tak mohl být upraven jednotně v rámci samostatného pododdílu, což by usnadnilo orientaci a interpretaci otázek v této části právní úpravy.

Povolání svěřenského nástupce slouží zároveň jako povolání náhradníka v režimu obecného náhradnictví, pokud zůstavitel neprojeví jinou vůli (§ 1512 odst. 1 a 1507 a násl. ObčZ). Pokud jsou ovšem z důvodu neurčitosti pořízení dány pochybnosti, zda zůstavitel míní povolat svěřenského nástupce nebo náhradníka, stanoví zákon výklad ve prospěch náhradnictví, což je příznivější pro dědice, kteří tak nebudou zatíženi

omezeními plynoucími ze svěřenského nástupnictví pouze pro zůstavitelovu neurčitě zvolenou formulaci, u níž není zřejmý skutečný význam (§ 1512 odst. 2 ObčZ). Závěť je ovšem nutné vykládat primárně v souladu s principem *favor testamenti* ve smyslu § 1494 odst. 1 ObčZ. Pokud by tedy zůstavitel zvolil slovní spojení, jemuž přisuzoval účinky svěřenského omezení, měl by tento výklad přednost před závěrem o pouhém zřízení náhradnictví.

Pokud by zůstavitel určil pouze svěřenského nástupce, ale neurčil by předního dědice, stal by se předním dědicem dědic ze zákona.⁹⁰ Zůstavitel musí svěřenského nástupce určit sám, pokud by ponechal určení svěřenského nástupce na výroku dědice nebo třetí osoby, i přesto, že by případně okruh možných nástupců blíže vymezil, nedošlo by ke zřízení svěřenského nástupnictví.⁹¹

Zůstavitel nemůže osudy svého majetku ovlivňovat donekonečna. Jeho moc je limitována dobou sta let.⁹² Má-li však svěřenský nástupce nabýt dědictví nejpozději při smrti dědice žijícího v době zůstavitelovy smrti, zanikne svěřenské nástupnictví teprve, až první ze svěřenských nástupců nabude dědictví po tomto dědici (§ 1515 odst. 2 ObčZ).

Zůstavitel může tedy vedlejší doložkou v závěti dědice omezit příkazem, podmínkou nebo doložením času. Dědic, jehož právo bylo odloženo nařízením podmínky nebo doložením času, nabude, co mu bylo zůstaveno, s povinností přispět poměrně přednímu dědici na to, co on plnil na zůstavitelovy dluhy nebo nepominutelnému dědici na povinný díl (§ 1567 odst. 2 ObčZ).

Příkazem může být např. povinnost péče o hrob zůstavitele i jeho rodičů nebo doživotní péče o zůstavitelovo zvíře. Pokud dědic hrobové místo zruší či péči o zůstavitelovo zvíře zanedbá, o dědictví přijde. Na jeho místo pak nastoupí další určený nástupci, a pokud nejsou určení, tak zákonní dědicové. Nad plněním zůstavitelových pokynů může také držet stráž zůstavitelem určený vykonavatel závěti, který má právo vymáhat splnění zůstavitelova příkazu.⁹³

⁹⁰ Srov. SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 163.

⁹¹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20.12.1937, sp. zn. R I 354/37. ASPI ID: JUD271702CZ.

⁹² Srov. ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P. a kol. cit. dílo sub 12, s. 306.

⁹³ Tamtéž, s. 306 a 307.

Podmínkou může být řádné dokončení studií, a to jak rozvazovací (dědic o majetek přijde, pokud nedostuduje), tak odkládací (svěřenský nástupce majetek nabyde v případě dostudování).

Nepřihlíží se k nemožným rozvazovacím podmínkám. Zákaz zcizení má relevanci pouze tehdy, je-li nařízen na přiměřenou dobu a je-li odůvodněn vážným zájmem hodným právní ochrany (§ 1569 odst. 2 ObčZ). Pokud nelze příkaz splnit přesně, má být splněn alespoň tak, aby mu bylo přibližně co možná vyhověno. Není-li možné ani to, náleží osobě obtížené příkazem, co jí bylo zůstavěno, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli. Kdo se však učinil neschopným splnit příkaz, věda, že jej tím zmaří, pozbude, co mu bylo zůstavěno (§ 1570 ObčZ).

Zůstavitel ovšem nemůže projevit vůli v libovolném rozsahu, ale je zákonem omezen korektivem veřejného pořádku a srozumitelností vedlejší doložky. Vedlejší doložka také nesmí směřovat ke zřejmému obtěžování dědice ze zjevné zůstavitelovy svévole. Takové doložky by nevyvolaly právní následky (§ 1551 odst. 2 ObčZ). Výslovně je také vyloučena doložka, kterou by bylo dědici uloženo, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popřípadě aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil.

Zákonodárce se touto úpravou zjevně inspiroval v § 700 OZO, ovšem s významným rozšířením. Dřívější úprava totiž zakazovala pouze doložku zákazu uzavření manželství, a to pouze absolutní, takže bylo možné uložit zákaz uzavření manželství na určitou dobu.⁹⁴ Navíc bylo možné zakázat sňatek ovdovělé osobě, která měla alespoň jedno dítě, ovšem pouze po dobu života dítěte.⁹⁵ Také bylo možné zakázat uzavření manželství s konkrétní osobou, popř. i určitým okruhem osob.⁹⁶ Zákonodárce dnes staví svobodu rozhodnutí o svém osobním stavu nad testovací volnost zůstavitele výrazněji, než tomu bylo dříve, takže dřívější výjimky dle obecného zákoníku občanského by dnes již neobstály. Zákon zmiňuje pouze jednu výjimku, a tou je možnost zřídit někomu právo na dobu, než uzavře manželství (§ 1552 ObčZ).⁹⁷ Manželstvím zde v dnešní úpravě rozumíme také registrované partnerství (§ 3020 ObčZ), nepřípustnou by tedy byla také podmínka, že dědic nesmí uzavřít registrované partnerství, zatímco uzavření manželství by bylo zůstavitelem výslovně umožněno a naopak.

⁹⁴ Srov. ROUČEK, F. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J., a kol. cit. dílo sub 10, s. 290, odst. 2.

⁹⁵ Tamtéž, s. 291, odst. 6.

⁹⁶ Tamtéž, s. 291, odst. 7.

⁹⁷ Tato výjimka vyplývala z dřívější úpravy také, srov. tamtéž, s. 290, odst. 3.

Nabízí se také otázka, zda zřízením svěřenského nástupnictví k celému podílu na pozůstalosti, který má přejít na dědice, budou naplněna práva dědice nepominutelného. Na základě § 1642 ObčZ nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl, okruh nepominutelných dědiců a rozsah dílu stanoví § 1643 ObčZ. Z ustanovení § 1644 ObčZ pak plyne, že povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat dědici zcela nezatížen. K nařízení zůstavitele, která omezují povinný díl, se nepřihlíží (§ 1644 odst. 1 a 2 ObčZ). Lze tedy uzavřít, že k omezení dědictví v rozsahu povinného dílu nepominutelného dědice se nebude přihlížet, a to i v případě zřízení svěřenského nástupnictví s umožněnou dispoziční volností dle § 1521 ObčZ. Zůstavitel ovšem může nepominutelnému dědici uložit, aby se rozhodl pro to, co se mu zůstavuje s omezením, nebo pro povinný díl (§ 1644 odst. 3 ObčZ).

Podmiňování nabytí dědictví, jeho odklad doložením času a zatěžování příkazy má však i druhou stránku než jen naplnění testovací volnosti zůstavitele a zajišťování mezigenerační kontinuity cílů. Dědicové mohou být zřízením svěřenského nástupnictví nepřiměřeně zatíženi a omezeni v možnostech s potřebným naložením majetku ve prospěch rodiny a svěřenského nástupce. Ustanovení o nepřipustnosti nemravných a nezákonných podmínek je proti tomu jen slabou pojistkou, na což upozorňoval již v roce 2006 Ladislav Muzikář.⁹⁸ Zúčastněné mohou také zatěžovat spory o to, zda určitá podmínka či příkaz jsou přípustné či nikoliv.

Vedle možnosti zřídit svěřenské nástupnictví, může zůstavitel pro případ smrti také zřídit nadaci (§ 309 odst. 1 ObčZ), nadační fond (§ 395 ObčZ), ústav (§ 405 odst. 1 ObčZ) a svěřenský fond (§ 1448 odst. 1 ObčZ). Zůstavitel má tedy možnost zřídit svým pořízením právnickou osobu nebo svěřenský fond jako volněji regulovaný soubor majetku bez právní subjektivity s časovým ohraničením, který spravuje svěřenský správce za soukromým účelem ve prospěch obmyšleného, nebo za účelem veřejným (obecně prospěšným).⁹⁹ Svěřenský fond se tak může stát alternativou ke svěřenskému nástupnictví.

⁹⁸ MUZIKÁŘ, L. Nabývání dědictví. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a TICHÝ, L. (eds.). cit. dílo sub 1, s. 154.

⁹⁹ Srov. KUNC, Bohumil a LYČKA, Martina. Právní úprava závětí dle nového občanského zákoníku : Posun směrem ke common law a jeho účelovosti? *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 19, s. 674 až 680.

4.2. Pozůstalost v rukou předního dědice

Zákon předchází tomu, aby mohl být majetek předním dědicem spotřebován, a přiznává mu postavení pouhého poživatele (§ 1285 až 1293 ObčZ). Takový dědic tedy může majetek užívat, brát z něho ve svůj prospěch výnosy (plody nebo užitky), ale nesmí s ním dále disponovat. Musí šetřit podstatu věci, udržovat ji ve stavu, v jakém ji převzal, a hradit veškeré udržovací náklady. Pokud by se hodnota věci v důsledku jejího řádného užívání zmenšila, a to bez zavinění předního dědice, není za to následnému dědici odpovědný.¹⁰⁰

Zůstavitel však může projevit jinou vůli a dispoziční oprávnění přednímu dědici přiznat, pak na svěřenského správce přejde jen to, co z dědictví zbyde.¹⁰¹ Dědic může věc z dědictví zcizit nebo zatížit na základě zákonného zmocnění pouze v případě, kdy je to nutné k úhradě zůstavitelových dluhů (§ 1521 ObčZ). Disponovat s věcí může také se souhlasem svěřenského nástupce ve formě veřejné listiny. Pokud je svěřenských nástupců více, vyžaduje se souhlas od všech (§ 1522 odst. 1 ObčZ).¹⁰² Pokud svěřenský nástupce souhlas nevydá, může být souhlas nahrazen rozhodnutím soudu, pokud je to vzhledem k péči předního dědice o fideikomisní jmění zapotřebí. Soud v takovém případě zároveň s přihlédnutím k oprávněným zájmům následného dědice rozhodne, jak bude naloženo s výtěžkem prodeje (§ 1522 odst. 2 ObčZ). Soudní ingerenci zákon dále předpokládá v případě, kdy do dědictví náleží věc přinášející plody nebo užitky. V tomto případě může následný dědic požadovat, aby způsob a rozsah hospodaření stanovil soud, a omezit tak předního dědice konkrétními a vykonatelnými pravidly, které na něm může v zájmu zachování dědictví vyžadovat.

4.2.1. Dědictví v okamžiku skončení řízení o pozůstalosti

Se skončením řízení o pozůstalosti je spojena řada souvislostí soukromoprávních, ale i veřejnoprávních. Ohledně soukromoprávních důsledků souvisejících s přechodem dědictví na předního dědice je zapotřebí zmínit možné trvání účinků zmocnění učiněných zůstavitelem.

¹⁰⁰ Srov. SVOBODA, J. a KLIČKA, O. cit. dílo sub 90, s. 171.

¹⁰¹ Srov. ELIÁŠ, K., HAVEL, B., BEZOUŠKA, P. a kol. cit. dílo sub 12, s. 306.

¹⁰² Srov. SVOBODA, J. a KLIČKA, O. cit. dílo sub 90, s. 171.

V úpravě smluvního zastoupení je stanoveno obecné pravidlo, že smrtí zmocněnce nebo zmocnitele zaniká i zmocnění, ledaže bylo ujednáno něco jiného (§ 448 odst. 1 ObčZ). Na dědice tedy obecně nepřechází smluvní zastoupení, jehož jednou stranou byl zůstavitel, s výjimkou případů, kdy tak bylo ujednáno. I zákonem jsou však v některých případech stanoveny výjimky, kdy zůstavitelem učiněná zmocnění jeho smrtí nezanikají. Právě v těchto případech by si měl být přední dědic vědom, jaké zmocnění učiněné zůstavitelem může přetrvávat a zda nemá přistoupit k výpovědi zmocnění, pokud tak nebylo učiněno již správcem pozůstalosti.

Zákonnými výjimkami jsou (i) výplaty z hotovosti a převody peněžních prostředků z účtu, o kterých majitel účtu (zůstavitel) neurčil, že se v nich po jeho smrti pokračovat nemá (§ 2666 ObčZ);¹⁰³ (ii) prokura, pokud si zůstavitel s prokuristou neujednal jinak (§ 456 ObčZ);¹⁰⁴ a (iii) prokuraindosament učiněný na směnce, která není vystavena na jméno, nebo smlouvě přípouštějící indosaci (čl. I. § 11 až 20 ZSŠ a § 1897 odst. 2 ObčZ).¹⁰⁵

Z hlediska veřejnoprávních povinností je možné uvést alespoň dva okruhy často se vyskytující problematiky.

Z hlediska daňové povinnosti má skončení řízení o pozůstalosti za následek zánik speciálního režimu „daňové ležící pozůstalosti“ (viz výše kapitola 3.2 Ležící pozůstalost). Až do dne předcházejícího dni pravomocného skončení pozůstalostního řízení vznikala daňová povinnost zůstaviteli a tato povinnost přechází tímto okamžikem na dědice, který získává postavení daňového subjektu namísto zůstavitele (§ 239a DŘ).¹⁰⁶

Zatímco osobám vykonávající správu pozůstalosti vzniká po dobu trvání pozůstalostního řízení oprávnění pokračovat v provozování živnosti na základě § 13 živnostenského zákona (ŽZ), dědic v okamžiku skončení tohoto řízení živnostenským oprávněním z titulu univerzální sukcese živnostenské oprávnění nezískává a pokud je

¹⁰³ Srov. HATINA, V. cit. dílo sub 5, s. 15 a 16.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 16 a 17.

¹⁰⁵ Právní úprava zákona směnečného a šekového dopadá dle zmíněného ustanovení občanského zákoníku i na smlouvy postupitelné rubopisem (indosamentem). Prokuraindosament je jedním z druhů rubopisu směřující pouze ke zmocnění. V případě indosovatelných smluv pak mohou být jeho prostřednictvím jednotlivé osoby zmocněny k výkonu práv ze smlouvy.

¹⁰⁶ K plnění daňové povinnosti a podávání daňových tvrzení v průběhu pozůstalostního řízení a na jeho konci osobou spravující pozůstalost srov. HATINA, V. cit. dílo sub 5, s. 17 a 18.

součástí dědictví obchodní závod, je jeho povinností od tohoto okamžiku dostát veřejnoprávním povinnostem dle živnostenského zákona.¹⁰⁷

4.2.2. Substituční jmění při výkonu rozhodnutí a exekuci

Dědictví v rukou předního dědice, k němuž zůstavitel dědici nesvěřil právo volného nakládání a má tedy právo pouhého poživatele, je chráněno také před postižením v rámci výkonu rozhodnutí, exekuce a daňové exekuce vedené proti přednímu dědici, ovšem s výjimkou, kdy jsou v rámci vykonávacího řízení vymáhány dluhy zůstavitele nebo dluhy související s nutnou správou takového dědictví.

Zákonodárce tuto ochranu zakotvil v ustanoveních občanského soudního řádu v rámci úpravy jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí ukládajících peněžité plnění. Tato úprava dopadá také na exekuční řízení na základě stanovení subsidiární aplikace občanského soudního řádu k exekučnímu řádu (§ 52 odst. 1 EŘ) a k daňovému řádu (§ 177 odst. 1 DŘ). Zákon zde pro dědictví, které má podle nařízení zůstavitele přejít na svěřenského správce jako následného dědice, používá legislativní zkratku „substituční jmění“ (§ 303 odst. 2 OSŘ).

Výkon rozhodnutí ohledně substitučního jmění nelze provést v případě pohledávky z účtu u peněžního ústavu (§ 303 odst. 2 OSŘ), jiné peněžité pohledávky (§ 317 odst. 3 OSŘ), jiných majetkových práv, zejména obchodního podílu (§ 320 odst. 2, 320a odst. 3, 320ab odst. 8 OSŘ), prodeje movité a nemovité věci (§ 322 odst. 5 OSŘ), zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech (§ 338c odst. 3 OSŘ) a postižení závodu (§ 338g odst. 4 OSŘ). Výkon rozhodnutí ovšem není z hlediska existence substitučního jmění omezen v případě výkonu rozhodnutí správou nemovité věci dle § 320b až 320j OSŘ.

Zakotvení institutu svěřenského nástupnictví do právního řádu rozšířilo v oblasti vykonávacích řízení poučovací povinnost soudů, soudních exekutorů a správců daně, kteří musejí v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí či exekučním příkazu ukládat povinnému, aby jim do 15 dnů od jeho doručení oznámil, zda postižená věc spadá do substitučního jmění a v takovém případě dále, zda má právo s ním volně nakládat a zda jsou vymáhány dluhy zůstavitele nebo dluhy související s nutnou správou věcí nabytých

¹⁰⁷ K rozsahu okruhu osob vykonávajících správu pozůstalosti s oprávněním pokračovat v provozování živnosti srov. tamtéž, s. 18 a 19.

jako substituční jmění, a doložil tyto skutečnosti listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popř. též veřejnými listinami notáře [§ 304 odst. 1, 313 odst. 1, 320 odst. 2, 320a odst. 3, 320aa odst. 2, 320ab odst. 8, 324, 335b odst. 1 písm. c), 338b odst. 3 a 338h odst. 1 písm. c) OSŘ]. Povinný tak má možnost v poskytnuté lhůtě odvrátit výkon rozhodnutí či exekuci a u věcí nezapsaných ve veřejném seznamu zpravidla bude jedinou osobou v rámci účastníků vykonávacího řízení, která bude o této skutečnosti srozuměna. Je zároveň jeho povinností vůči svěřenskému nástupci substituční jmění před výkonem rozhodnutí či exekucí ochránit. Újmu způsobenou svěřenskému nástupci postižením majetku v důsledku případné procesní pasivity by pak povinný byl povinen svěřenskému nástupci nahradit.

V praxi si lze představit snahu povinných výkon rozhodnutí či exekuci odvracet prohlášením postiženého majetku za substituční jmění, i bez právního základu pro toto tvrzení. Pokud však nebude toto tvrzení řádně doloženo, nemělo by tím být vykonávací řízení zatěžováno. Ohledně otázky, zda se jedná o dluhy plynoucí ze správy substitučního jmění, si však lze představit spory, pro jejichž vyřešení bude muset být nařizováno jednání a které budou vyžadovat také aktivní procesní zapojení oprávněného. S nepoctivým úmyslem oddálit co nejvíce okamžik provedení výkonu rozhodnutí či exekuce tak může být vyvolání takového sporu pro povinného poměrně „praktickým nástrojem“. Důkazní břemeno pak bude ležet na povinném v případě, kdy bude tvrdit, že dříve zřízené svěřenské nástupnictví již zaniklo a sporná věc může být předmětem výkonu rozhodnutí či exekuce.¹⁰⁸

Petr Smolík upozorňuje, že svěřenský nástupce, kterého z hlediska současné hmotněprávní úpravy nepřesně označuje za „náhradníka“, ¹⁰⁹ není účastníkem vykonávacího řízení a soud s ním tak nebude vůbec jednat. Dále uvádí, že jeho možnosti ochrany substitučního jmění jsou za současného právního vztahu omezeny pouze na možnost podání excindační žaloby dle § 267 odst. 1 OSŘ.¹¹⁰ Z hlediska postavení svěřenského nástupce jako účastníka řízení s tím nelze než souhlasit, nicméně soud (popř. soudní exekutor či správce daně) má povinnost zastavit provádění výkonu i pokud

¹⁰⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 04.07.1933, sp. zn. R I 593/33. ASPI ID: JUD270128CZ.

¹⁰⁹ Současná právní úprava se po vzoru vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937 drží rozlišování pojmu „náhradnictví“ zachovaného pro vulgární substituci a pojmu „nástupnictví“ pro substituci fideikomisární, mj. proto, že v druhém případě nevystupuje substitut jako náhradník, nýbrž jako nástupce. Srov. ELIÁŠ, K. (2012) cit. dílo sub 11, s. 622 a 623.

¹¹⁰ SMOLÍK, P. In: SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J. a kol. cit. dílo sub 8, s. 1025.

skutečnosti ohledně substitučního jmění odůvodňující zastavení vyjdou najevo i jinak [§ 304 odst. 1, 313 odst. 1, 320 odst. 2, 320a odst. 3, 320aa odst. 2, 320ab odst. 8, 324, 335b odst. 3, 338b odst. 3 a 338h odst. 3 OSŘ]. Svěřenský nástupce tedy má možnost soud vyrozumět o svém právu a doložit skutečnosti, na základě kterých bude soud povinen i bez návrhu výkon zastavit.

4.3. Přechod dědictví na svěřenského nástupce

Zájmy předního dědice a svěřenského nástupce stojí proti sobě. Zatímco přední dědic má zájem na maximálním užitku, nástupce usiluje o přechod dědictví na svoji osobu. V případě, kdy dojde k naplnění *casus substitutionis*, měl by svěřenský nástupce začít aktivně hájit svá práva a iniciovat obnovení řízení o pozůstalosti za účelem přechodu dědictví z předního dědice.

Stejně jako nabývání dědictví v případech, kde jeho nabytí není odloženo, je i nabytí dědictví svěřenským nástupcem provázen úřední ingerencí a vydáním rozhodnutí soudního komisaře v rámci řízení o pozůstalosti (§ 194 ZZŘ). Rozhodnutí má význam i pro předního dědice, a to nejen z hlediska odejmutí jeho práv k dědictví, ale také z hlediska získání exekučního titulu vůči svěřenskému nástupci ohledně příspěvku na to, co přední dědic splnil na úhradu zůstavitelových dluhů nebo nepominutelnému dědici na povinný díl (§ 1567 odst. 2 ObčZ). Závěr o tom, zda bylo nařízení svěřenského nástupnictví v řízení o pozůstalosti zjištěno, kdo byl povolán jako svěřenský nástupce a jak může s dědictvím nakládat přední dědic, obsahuje již původní rozhodnutí v řízení o pozůstalosti (§ 185 odst. 4 ZZŘ).

Šárka Tlášková dochází v komentáři k zákonu o zvláštních řízeních soudních k závěru, že svěřenský nástupce není účastníkem původního pozůstalostního řízení, k čemuž svědčí zejména závěr, že rozhodné skutečnosti z hlediska svěřenského nástupce se posuzují ke dni, kterým pominulo odsunutí jeho dědického práva, a stává se tedy účastníkem až pozůstalostního řízení následného (§ 185 odst. 1 ZZŘ).¹¹¹ Řízení o pozůstalosti vedené se svěřenským správcem je typem dodatečného projednání dědictví, je tedy pokračováním řízení původního a svěřenský nástupce vystupuje jako další dědic po původním zůstaviteli.¹¹²

¹¹¹ TLÁŠKOVÁ, Š. In: SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D. a kol. cit. dílo sub 9, s. 422 a 423.

¹¹² Tamtéž, s. 424.

Svěřenský nástupce by měl uplatnit své dědictví v okamžiku, kdy nastanou rozhodné okolnosti pro přechod dědictví na jeho osobu, u příslušného pozůstalostního soudu (§ 98 ZZŘ). Zákon ukládá soudu zahájení řízení o pozůstalosti pouze pro případ zjištění, že zůstavitel zemřel nebo byl prohlášen za mrtvého (§ 138 odst. 2 ZZŘ). O úmrtí zůstavitele se přitom soud dozvídá na základě oznámení matričního úřadu (§ 137 ZZŘ), o naplnění podmínek přechodu dědictví na svěřenského nástupce se ovšem soud z vlastní činnosti nemusí dozvědět a zákon mu pravomoc zahájení řízení bez návrhu v tomto případě neukládá (§ 138 odst. 2 ZZŘ *a contrario*). Je tedy na svěřenském nástupci, aby podal soudu návrh, z něhož bude patrné, že si činí právo na pozůstalost (§ 138 odst. 1 ZZŘ).

Pozůstalostní nesporné řízení ovšem neslouží k vyřešení sporů mezi předním dědicem a svěřenským nástupcem, např. pokud jde o prokázání splnění nabývací podmínky. V případě existence sporu budou tedy účastníci odkázáni k uplatnění svého práva ve sporném řízení. Soud odkáže k podání žaloby toho z účastníků, jehož dědické právo se ve sporu mezi nimi bude jevit jako slabší (§ 1672 ObčZ).

Aby nebylo mezi předním a následným dědicem sporu o to, co má být vydáno, má nástupce právo požadovat sestavení soupisu o zanechaném jmění v podobě písemného inventáře. Může si dokonce určit, zda vyžaduje podpis pod inventářem s úředním ověřením či inventář vyhotovený ve formě veřejné listiny. Náklady na sestavení inventáře jdou k tíži dědictví (§ 1520 ObčZ).

Pokud přední dědic poruší zákaz dispozice s věcí z dědictví a tato věc není zapsána ve veřejném seznamu či v něm není zapsáno svěřenské nástupnictví, má svěřenský nástupce právo domáhat se ochrany podle ustanovení o relativní neúčinnosti. Může tak vyžadovat, aby soud určil, že právní jednání předního dědice není vůči němu právně účinné (§ 1524 odst. 2 a 589 a násl. ObčZ). Pokud by však svěřenské nástupnictví ve veřejném seznamu bylo zapsáno a přední dědic by s věcí naložil způsobem mařícím nebo omezujícím práva svěřenského nástupce, bylo by takové jednání vůči svěřenskému nástupci nicotné, nikoliv však vůči třetím osobám (§ 1524 odst. 1 ObčZ).

5. Srovnání s právní úpravou Slovenské republiky

Platná právní úprava v oblasti dědického práva na Slovensku vychází nadále ze stavu společné právní úpravy účinné v okamžiku zániku České a Slovenské Federativní Republiky ke dni 31.12.1992. Zatímco český zákonodárce věnoval pozornost změnám v oblasti dědického práva ještě před samotnou rekonstrukcí soukromého práva, když zejména zakotvil do právní úpravy institut správce dědictví,¹¹³ zařadil registrované partnery do skupin intestátní posloupnosti vedle manželů¹¹⁴ a rozšířil ochranu zvláštních požadavků na formu závěti z neslyšících také na hluchoslepé osoby,¹¹⁵ na Slovensku došlo pouze k zásahu do testovací svobody odejmutím možnosti zřídit závěti nadaci dle dříve účinného § 477 odst. 2 *Občianskeho zákonníku*.¹¹⁶ V oblasti přechodu pozůstalosti na dědice a možnosti zůstavitele spojovat nabytí dědictví s podmínkami či doložením času zůstaly obě právní úpravy k 31.12.2013 totožné.

Základní překážka, která nepřipouští možnost založení svěřenského nástupnictví (slovensky „zverenecké náhradníctvo“ či také „fideikomisárna substitúcia“), je na Slovensku nadále zakotvena v § 478 *Občianskeho zákonníku*. Toto ustanovení nedoznalo změny po celou dobu účinnosti kodexu od 01.04.1964. Jakékoliv podmínky připojené k závěti jsou tímto ustanovením prohlášeny za nicotné. Pod pojem podmínek zde je třeba vztáhnout i doložení času a příkaz. Slovenská právní teorie ovšem umožňuje i bez výslovného zákonného ustanovení určovat v závěti náhradníky, podobně jako tomu bylo dle české úpravy před rekonstrukcí (viz výše kapitola 2.3.3 *Občanský zákoník z roku 1964*).

Uvedený zákaz podmínek dopadá i na zřízení odkazu, zde je ovšem třeba rozlišovat, zda zůstavitel v závěti projevil své přání, které nevyvolá právní účinky, či zda bude možné formulaci odkazu posoudit jako povolání za dědice. Pokud zůstavitel v závěti vysloví přání (zejm. tedy použije výrazu, že si „přeje“), aby jeho dědic vyplatil určité

¹¹³ Viz čl. I. zákona č. 554/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁴ Viz § 45 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

¹¹⁵ Viz čl. VII. zákona č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony.

¹¹⁶ Stalo se tak na základě čl. II. bodu 2 *zákona č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov*. Zmíněný zákon o nadacích již založení nadace závěti nepřipouští.

osobě peněžitou částku, bude se na toto ustanovení hledět jako na projev vůle bez právní závaznosti.¹¹⁷

Odlišná je ovšem situace, pokud zůstavitel v závěti uloží povinnost výplaty určité peněžité sumy jinému dědici. Uložení takové povinnosti nemá charakter zakázané podmínky dle § 478 *Občianskeho zákonníku*, pokud zůstavitel zanechal peněžní prostředky a určená peněžítá suma nebo její část tak činí součást dědictví. I přes formulaci srovnatelnou se zřízením odkazu bude v takovém případě zůstavitelem určený „odkazovník“ považován za dědice, jehož dědický podíl bude určený výší nabývané částky. Pokud však zůstavitel zanechá majetek, jehož součástí žádné finanční prostředky nebudou, nelze toho, kdo má výplatu od jiného dědice obdržet, považovat za jednoho z dědiců. Tento závěr plyne z usnesení Městského soudu v Praze z roku 2001¹¹⁸ a jeho použitelnost pro slovenskou praxi přejímají také Imrich Fekete a Martina Feketová.¹¹⁹ Na Slovensku však tento závěr není přijímán absolutně a Ladislav Kupka ho ve své publikaci rozporuje s poukazem na příliš extenzivní výklad, který v této věci není na místě, když lze otázku jednoduše uzavřít za použití jazykového a logického výkladu v neprospěch platnosti takové závětní podmínky.¹²⁰ K uvedenému je ovšem třeba dodat, že autor při této interpretaci zcela přehlíží princip *favor testamenti* a změnu v pojmání soukromého práva oproti době, kdy bylo toto zákonné ustanovení formulováno.

Jedinou výslovně zákonem zmíněnou výjimkou z těchto omezení je příkaz zůstavitele ke kolaci (započtení na dědický podíl) v případě dědění ze závěti. Při absenci zůstavitelova příkazu je zde jinak započtení vyloučeno, pokud by tím nebyl obdarovaný dědic nedůvodně zvýhodněn oproti dědici neopominutelnému.¹²¹ Tato výjimka ovšem

¹¹⁷ K uvedenému závěru dospěl Nejvyšší soud při interpretaci shodných zákonných ustanovení občanského zákoníku v České republice, jeho závěry jsou stejně aplikovatelné i na současnou slovenskou právní úpravu. Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.02.2013, sp. zn. 21 Cdo 3373/2011.

¹¹⁸ Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.02.2001, sp. zn. 24 Co 51/2011, uveřejněném pod č. 3 v časopise *Ad Notam*, roč. 2001.

¹¹⁹ Srov. FEKETE, Imrich a FEKETOVÁ, Martina. *Občiansky zákonník : prehľadný komentár*. Bratislava : Epos, 2012, s. 599.

¹²⁰ Srov. KUPKA, Ladislav. *Dedičské právo hmotné*. Bratislava : EUROUNION, 2014, s. 213.

¹²¹ Zde je na místě upozornit na pokračující trvání dvojí legislativně technické chyby, která provází toto ustanovení bez povšimnutí zákonodárce částečně již od roku 1982 a dále pak od roku 1991. Ustanovení § 478 již od počátku účinnosti kodexu používá odkaz na ustanovení § 484 odst. 1 věty druhé. Ustanovení čl. I. bodu 48 zákona č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy, tehdy s účinností od 01.04.1983 novelizovalo § 484 tak, že větu upravující zůstavitelův příkaz k zápočtu přesunulo z druhé do třetí věty. Ustanovení čl. I. bodu 107 zákona č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, následně s účinností od 01.01.1992 zrušilo členění § 484 na odstavce a v této podobě ustanovení zůstalo na Slovensku dodnes (v Čechách do 31.12.2013). Beze

následky svěřenského nástupnictví nevyvolává. Nabytí dědictví je mimoto kogentně vázáno na okamžik úmrtí zůstavitele (§ 460 *Občianskeho zákonníku*).

O nezákonnou podmínku nejde také v případě zřízení práva odpovídajícího věcnému břemeni. Nejvyšší soud České republiky v dobách federace v roce 1991 posuzoval závětní ustanovení „*do konce života obou mých rodičů nebude dům prodán*“ vztahující se k zůstavení podílu zahrnujícímu dům, v němž bydleli rodiče zůstavitele.¹²² Závětní dědičkou byla dcera zůstavitele, která na základě zůstavitelova příkazu musela respektovat omezení dispozice se zděděnou nemovitostí. Soudem však byl tento příkaz posouzen jako zřízení práva odpovídajícího věcnému břemeni ve prospěch rodičů, na které tak bylo nahlíženo jako na dědice a nejednalo se tedy o nepřípustný příkaz. Zřízení věcného břemene na základě závěti mimoto předpokládá také § 151o odst. 1 *Občianskeho zákonníku*.¹²³

Na Slovensku jinak ale zůstávají použitelné závěry Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky prezentované v rozsudku z roku 1983¹²⁴ spočívající v tom, že pokud zůstavitel v závěti uvede, že jeho nemovitosti se mají po jeho smrti prodat a získaná cena se má rozdělit mezi ustanovené dědice v určených podílech, k závětní podmínce o prodeji nemovitosti se nepřihlíží a dědicové nabydou nemovitost do podílového spoluvlastnictví podle podílů určených v závěti.

5.1. Slovenská rekodifikace

Na Slovensku je ovšem momentálně připravován nový soukromoprávní kodex, který otázku návratu institutu svěřenského nástupnictví do slovenského právního řádu otevírá. Členové *Komisie pre rekodifikáciu Občianskeho zákonníka* sice čerpají zahraniční inspiraci převážně z českého občanského zákoníku,¹²⁵ otázka využití české úpravy svěřenského nástupnictví ovšem zůstává nejistá.

změny ovšem zůstalo ustanovení § 478, který tak dnes zůstává v odkazu na příkaz zůstavitele ke kolaci nepřesný jak v použití čísla odstavce, tak v pořadí věty.

¹²² Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 02.08.1991, č. j. 4 Cz 56/91.

¹²³ K aplikaci tohoto ustanovení srov. také KUPKA, L. cit. dílo sub 120, s. 213.

¹²⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 23.07.1983, sp. zn. 2 Cz 56/83, uveřejněný pod č. 15/1985 Sb. NS.

¹²⁵ Viz DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, Denisa, FEKETE, Imrich a KRIŽAN, Martin. *Nájomná zmluva v procese rekodifikácie súkromného práva*. 1. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2014, s. X a anotace na zadním přebalu knihy. Seznam členů komise dostupný online zde: <<http://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-služby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Zoznam-clenov.aspx>>.

Pokusy o rekonfiguraci soukromého práva byly podobně jako v České republice učiněny na Slovensku po zániku federace již dříve. Ačkoli již v roce 1998 mělo Slovensko zpracované paragrafované znění návrhu nového občanského zákoníku, k jeho přijetí ani rozsáhlejší komplexní novele zákona současného nikdy nedošlo¹²⁶ Posledním rekonfiguračním výstupem je *Legislatívny zámer občianskeho zákonníka*, schválený vládou Slovenské republiky 14.01.2009.¹²⁷

Tento záměr předpokládá modernizaci dědického práva spočívající zejména v posílení testovací svobody, která zahrnuje i zavedení možnosti pořízení ve formě privilegovaných testamentů a uzavření dědické smlouvy. Systematikou nového kodexu má být dědické právo zařazeno do čtvrté části občanského zákoníku s úpravou dědění ze závěti ve třetí hlavě. Navrhované členění právní úpravy dědictví je téměř shodné s dosavadní úpravou, výjimkou je seřazení úpravy dědických titulů dle jejich přednosti, jinak se nepředpokládá výraznější změna systematiky, kterou zvolil český zákonodárce v části třetí hlavě čtvrté ObčZ.

Záměr zavést v právní úpravě institut svěřenského nástupnictví v tomto dokumentu výslovně zmíněn není. V nové úpravě má být zachováno nabývání dědictví smrtí zůstavitele a neuvažuje se tedy ani o zavedení institutu ležící pozůstalosti.¹²⁸ Navrhuje se ovšem „zaviesť nový inštitút náhradníctva“¹²⁹ a ohledně této formulace je třeba zkoumat, v jakém rozsahu tento institut zákonodárce zamýšlí. Pod tímto pojmem totiž může být míněna jak substituce vulgární, tak fideikomisární. Zatímco v naší úpravě je pro pojmové odlišení pro fideikomisární substituci dnes již používán přesnější pojem „nástupnictví“, starší právní literatura používala pojem „náhradnictví“ jak pro substituci vulgární, tak fideikomisární (ve slovenštině je tedy nadále používán pojem „zverenecké náhradníctvo“).¹³⁰

Z legislativního záměru nicméně však dále nevyplývá, že by zákonodárce pod náhradnictví mohl zařadit i jeho fideikomisární rozměr. Náhradnictví má být upraveno

¹²⁶ Návrh občanského zákoníku č. 1046 z roku 1998 byl výsledkem práce odborné komise prof. JUDr. Lazara, DrSc. Vzhledem ke změně politické reprezentace se však jeho přijetí stalo nezajímavým. Srov. GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dědické právo*. 1. vyd. Banská Bystrica : Právnícká fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 272.

¹²⁷ Viz *Legislatívny zámer občianskeho zákonníka* schválený vládou Slovenské republiky 14.01.2009. Dostupný online na: <<http://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Legislativny%20zamer%20OZ.pdf>>

¹²⁸ Tamtéž, s. 76, odst. 1.1.1. a 1.1.2.

¹²⁹ Tamtéž, s. 80 a 81, odst. 3.7.

¹³⁰ Srov. ELIÁŠ, K. (2012) cit. dílo sub 11, s. 622 a 623.

pro případy, kdy povolaný dědic nenabyde dědictví a na jeho místo tak nastoupí závěti určený jiný dědic jako náhradník. Rozsah institutu má přitom vycházet z rozsahu úpravy vulgární substituce platné na Slovensku do roku 1950.

Pro Slovensko není fideikomisární substituce institutem neznámým, neboť zde byla před rokem 1950 užívána na základě nekodifikovaného obyčejového uherského práva.¹³¹ Dědické právo se zakládalo zejména na nejznámějším sepsání pravidel obyčejového práva v uherské právní historii „*Tripartitum iuris*“ z roku 1514 od Štefana z Vrbcova (Ištvána Verböczyho), pravidlech přijatých na judexkuriální konferenci v roce 1861 pod názvem „*Dočasné súdne pravidlá*“ a několika zákonných zpracování dílčích otázek dědického práva z 19. století.¹³² Obyčejová pravidla dědického práva přitom měla blíže k úpravě rakouské (české) než k úpravě, která byla na Slovensku prvně kodifikována občanským zákoníkem z roku 1950. Od rakouské úpravy se lišila zejména neznalostí institutu ležící pozůstalosti.¹³³

V kontextu ostatních změn občanského práva a zamýšlené úpravě obecného náhradnictví je tedy poměrně zvláštní, že se legislativní záměr nijak nevyjadřuje k tomu, zda, a případně proč, o obnovení fideikomisární substituce v novém občanském právu neuvažuje.

Slovenská doktrína na tento institut stále pamatuje jako na jeden z historických institutů, který ve slovenském právu fungoval.¹³⁴ Ne vždy je však důsledně odlišován od obecného náhradnictví. Např. Ján Cirák povolání náhradníka pro případ, že dědictví nenabyde jiný povolaný dědic, označuje za součást institutu fideikomisární substituce.¹³⁵ Tento názor ve své publikaci přejímá i Ladislav Kupka, který ustanovení náhradníka považuje za součást fideikomisární substituce, i když zároveň dodává, že z historického hlediska byla substituce vulgární a fideikomisární rozlišována.¹³⁶ *De lege ferenda* ovšem i on pracuje s tím, že „*náhradníctvo, teda fideikomisárna substitúcia bude spočívať v tom, že ak ten, kto bol povolaný závetom za dediča, dedičstvo z akéhokoľvek dôvodu nenadobudne, porúčiteľ povolá na jeho miesto iného dediča, teda náhradníka.*“¹³⁷

¹³¹ Viz např. KUPKA, L. cit. dílo sub 120, s. 218.

¹³² K uvedeným pramenům blíže viz CIRÁK, Ján a kol. *Dědické právo*. Ostrava : KEY Publishing, 2010, s. 26 a 27.

¹³³ Tamtéž, s. 29.

¹³⁴ Viz GANDŽALOVÁ, D. cit. dílo sub 126, s. 290 a násl.

¹³⁵ Viz CIRÁK, J. a kol. cit. dílo sub 132, s. 160.

¹³⁶ Viz KUPKA, L. cit. dílo sub 120, s. 274 a 275.

¹³⁷ Tamtéž, s. 274.

Na základě výše uvedeného lze tedy uzavřít, že podle v současnosti dostupných zdrojů slovenský zákonodárce s obnovením fideikomisární substitute v právním řádu nepočítá. Proces slovenské rekodifikace však není završen a je možné, že i na základě inspirace českou právní úpravou k jeho zakotvení ještě dojde. Mlčení legislativního záměru, který pracuje s institutem náhradnictví, s ohledem na směřování substitute fideikomisární a vulgární ve slovenské odborné literatuře, může svědčit i o „přehlédnutí“ tohoto institutu při zpracování legislativního záměru. Pokud však k zavedení tohoto institutu nedojde, zůstane ve slovenském a českém právu zachován v současnosti výrazně odlišný standard respektu zůstavitelovy vůle. Tento rozpor lze demonstrovat na příkladu uchování použitelnosti závěrů Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky z roku 1983, který je již z dnešního pohledu na soukromé právo a princip *favor testamenti* značně kontroverzní.¹³⁸

5.2. Kolizní normy při posuzování účinků zřízení svěřenského nástupnictví

Rozlišení, zda bude závěť posuzována dle českého či slovenského práva, má významný dopad na její účinky. Vzhledem k neexistenci institutu svěřenského nástupnictví, ale i některých dalších institutů dědického práva v platné právní úpravě na Slovensku, zde vyvolají některé formulace závětních ustanovení jiné následky než v Čechách.

Vyloučení institutu odkazu z českého i slovenského právního řádu po několik předchozích desetiletí ve společnosti zakořenilo časté užívání pojmu „odkazují“ pro povolání za dědice. V českém právu by však měla být tato formulace nyní posouzena jako zřízení odkazu, pokud z okolností nebude zřejmé, že měla směřovat k povolání dědice, nebo že si s tímto pojmem zůstavitel navykl význam povolání za dědice spojovat (§ 1494 odst. 2 ObčZ). Ostatně právě kvůli splynutí pojmů „dědictví“ a „odkaz“ v právním povědomí argumentoval Ladislav Muzikář již v roce 2006 proti znovuzavedení institutu odkazu do českého právního řádu.¹³⁹

¹³⁸ Viz cit. rozsudek sub 124.

¹³⁹ MUZIKÁŘ, L. Nabývání dědictví. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., TICHÝ, L. (eds.). cit. dílo sub 1, s. 152 a 153.

Jako povolání za dědice Nejvyšší soud Československé socialistické republiky posoudil v roce 1983¹⁴⁰ ustanovení závěti, kterým byla nemovitost pro případ smrti „darována“. Zatímco na Slovensku by tyto účinky měly být zachovány i dnes, dle českého práva by však mělo být takové závětní ustanovení posouzeno na základě § 2063 ObčZ jako odkaz, případně jako darování, pokud by byla zároveň vyhotovena listina o vzdání se práva dar odvolat.

Vzhledem k tomu, že obnovení institutu svěřenského nástupnictví nelze na základě výše analyzovaných pramenů zatím předpokládat, má pro zůstavitele význam, podle jakého práva by bylo zřízení svěřenského nástupnictví posouzeno a zda by vyvolalo zůstavitelem zamýšlené účinky.

5.2.1. Kolizní normy v dědickém právu Evropské unie

V rámci Evropské unie, tedy i v rámci konfliktu právních řádů České a Slovenské republiky, určuje dědický statut (právní řád upravující dědické právní poměry) Nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení, které se použije na vyřízení pozůstalosti zůstavitelů zemřelých 17.08.2015 a později (čl. 83 odst. 1 Nařízení). V případě zůstavitelů zemřelých před tímto datem se uplatní národní kolizní normy. Dědický status dopadá dle dikce čl. 23 odst. 2 písm. b) Nařízení v rámci demonstrativního výčtu výslovně i na povinnosti, které mohou být oprávněným osobám uloženy zůstavitelem. Rozhodné právo se tedy dle Nařízení týká i případného zřízení svěřenského nástupnictví.

Rozhodné právo je určeno jako celek právo státu, ve kterém měl zůstavitel svůj obvyklý pobyt v době smrti, přičemž se nemusí jednat o právní řád členského státu Evropské unie (čl. 20 Nařízení). Je-li však ze všech okolností věci zřejmé, že v době smrti měl zůstavitel zjevně užší spojení s jiným státem, než je stát obvyklého pobytu, bude právem rozhodným pro dědění výjimečně právo tohoto jiného státu (čl. 21 Nařízení).

Nařízení dále připouští v čl. 22 volbu rozhodného práva, jímž se bude řídit dědictví jako celek. Volba práva je omezena pouze na stát, jehož je zůstavitel státním občanem v době uskutečnění volby nebo v okamžiku smrti. Pokud je zůstavitel občanem více států,

¹⁴⁰ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 30.03.1983, sp. zn. 4 Cz 73/82, uveřejněný pod č. 49/1984 Sb. NS.

má na výběr i mezi dalšími státy své státní příslušnosti v době uskutečnění volby nebo v době smrti. V případě dědické smlouvy je možnost volby rozšířena na právo státu, které by si mohla zvolit smluvní strana dědické smlouvy, jejíž majetek je smlouvou dotčen (čl. 25 Nařízení). Volba musí být učiněna ve formě pořízení pro případ smrti nebo být jeho součástí. V souvislosti s volbou práva je možná také dohoda o volbě příslušnosti soudů státu, jehož právo je zvoleno jako rozhodné (čl. 5 Nařízení).

Pokud není v souvislosti s dědickou smlouvou volba práva provedena, řídí se dědické smlouvy, pokud jde o jejich přípustnost, věcnou platnost a závazné účinky mezi stranami, právem, které by se podle Nařízení použilo pro dědění po této osobě v případě její smrti ke dni uzavření smlouvy (čl. 25 Nařízení).¹⁴¹

Právní řády pro posouzení formální platnosti pořízení pro případ smrti jsou stanoveny alternativně v čl. 27 Nařízení.¹⁴² Postačí, pokud pořízení vyhovuje alespoň jednomu z nich. Stejná kolizní kritéria platí jak pro formu učinění, tak změnu či zrušení dřívějších pořízení. Uvedené však dopadá pouze na písemně vyhotovená pořízení pro případ smrti, neboť z působnosti Nařízení je mj. vyloučena formální platnost ústně provedených pořízení.

V oblasti dědického práva, pokud jde o určení rozhodného práva, není Česká republika vázána žádnou mezinárodní smlouvou. Na mezinárodní úrovni je Česká republika vázána smluvní úpravou některých otázek přeshraniční pravomoci a správy pozůstalosti, pokud jde ale o existující mezinárodní smlouvy řešící rozhodné právo a přímé normy pro formy závětí ve vztazích s mezinárodním prvkem, pro tyto smlouvy není Česká republika smluvním státem.¹⁴³

¹⁴¹ Viz též PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, s. 139 až 147.

¹⁴² Nařízení vyjmenovává právní řád (a) státu, v němž bylo vyhotoveno pořízení nebo uzavřena dědická smlouva; (b) státu, jehož byl zůstavitel nebo alespoň jedna z osob, jejichž dědictví se týká dědická smlouva, občanem buď v době vyhotovení pořízení nebo uzavření smlouvy, nebo v době smrti; (c) státu, v němž měl zůstavitel nebo alespoň jedna z osob, jejíhož dědictví se týká dědická smlouva, bydliště buď v době vyhotovení pořízení nebo uzavření smlouvy, nebo v době smrti; (d) státu, v němž měl zůstavitel nebo alespoň jedna z osob, jejíhož dědictví se týká dědická smlouva, obvyklý pobyt buď v době vyhotovení pořízení nebo uzavření smlouvy, nebo v době smrti; nebo (e) pokud jde o nemovité věci, státu, v němž se dané nemovité věci nacházejí.

¹⁴³ K tomu blíže viz KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno : Doplněk, 2015, s. 324 a 327.

5.2.2. Národní kolizní úprava v České a Slovenské republice

Dědický statut zůstavitelů zemřelých nejdéle 16.08.2015 se v rámci Evropské unie bude posuzovat i nadále podle národních kolizních norem. Český zákon o mezinárodním právu soukromém (ZMPS) pak bude i dále dopadat i na konflikty s právními řády zemí mimo Evropskou unii.

Hraničním určovatelem pro určení dědického statutu je místo obvyklého pobytu zůstavitele v době smrti; jestliže zůstavitel byl státním občanem České republiky a alespoň jeden z dědiců má v České republice obvyklý pobyt, pak se použije český právní řád (§ 76 ZMPS).

Způsobilost pořídít nebo zrušit závěť či dědickou smlouvu, jakož i účinky vad vůle a jejího projevu, se řídí právem státu, jehož občanem je zůstavitel v době projevu vůle, nebo ve kterém má v té době obvyklý pobyt. Z hlediska formy je zachována co nejširší možnost platnosti pořízení pro případ smrti, totéž platí i pro jeho případné zrušení (§ 77 odst. 2 a 3 ZMPS).¹⁴⁴ Zákonná pravidla ohledně formální platnosti se použijí u ústně provedených závětí i v rámci Evropské unie, jelikož na ústně provedená pořízení pro případ smrti Nařízení nedopadá (viz výše kapitola 5.2.1 Kolizní normy v dědickém právu Evropské unie).

Zákon, stejně jako Nařízení, také připouští v § 77 odst. 3 a 4 volbu rozhodného práva zůstavitelem pořizujícím závěť i smluvními stranami dědické smlouvy. Volba práva je umožněna pouze pro právní řád státu, v němž má zůstavitel obvyklý pobyt, nebo jehož je občanem v době pořízení závěti či uzavření dědické smlouvy. Stát, pro jehož právní řád se může zůstavitel rozhodnout, dopadá i na druhou stranu dědické smlouvy, takže se může jednat i o stát obvyklého pobytu či občanství jiné osoby než zůstavitele, což významným způsobem rozšiřuje možnosti výběru vhodného právního řádu podobně jako úprava v Nařízení.

Právní úprava mezinárodního práva soukromého v části dědického práva na Slovensku nedoznala žádných změn za celou dobu účinnosti *zákona č. 97/1963 Zb.*

¹⁴⁴ Zákon zde rozšiřuje platnost co do formy i pro případy, kdy forma vyhovuje právnímu řádu státu (a) jehož občanem byl zůstavitel v době projevu vůle nebo v době svého úmrtí; (b) na jehož území bylo pořízení pro případ smrti vyhotoveno; (c) ve kterém měl zůstavitel v době projevu vůle nebo v době svého úmrtí obvyklý pobyt; (d) kterého se má použít pro právní poměry dědické, nebo by se ho pro ně mělo použít v době vzniku pořízení pro případ smrti; nebo (e) ve kterém je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc.

o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov (§ 17, 18, 44 a 45). Ostatně tak tomu bylo i v České republice před rekodifikací soukromého práva.¹⁴⁵

Slovenská úprava se od rekodifikované české úpravy odlišuje ve dvou podstatných bodech. Na Slovensku stále není umožněna volba práva v dědických věcech. Do doby, než bude použitelné Nařízení, tedy není možné podle slovenského práva volbu právního řádu v závěti provést. Pokud však zůstavitel volbu před 17.08.2015 provede v souladu s podmínkami stanovenými Nařízením a zemře již za éry použitelnosti Nařízení, bude volba práva provedena platně. Druhým bodem je vymezení hraničního určovatele dle státního občanství, zatímco hraniční určovatel v České republice je postaven na obvyklém pobytu fyzické osoby. Český zákonodárce mj. i po vzoru směru, jímž se ubírala unijní legislativa, dal i v případě dědického práva přednost skutečnosti, „že v oblasti soukromého práva převažuje reálnost životních vztahů spojující osobu s určitým místem a státem nad někdy formálním vztahem k jinému státu.“¹⁴⁶ Na Slovensku se ve většině závazkových vztahů již toto pravidlo aplikuje na základě unijní regulace evropského soukromého práva, nicméně v oblasti dědického práva dojde k odstranění těchto rozdílů až spolu se začátkem použitelnosti Nařízení.

¹⁴⁵ Slovenskému zákonodárci ovšem slouží ke cti, že v roce 1996 provedl přizpůsobení zákona vypuštěním státoprávní terminologie z doby Československé socialistické republiky, což český zákonodárce v tomto zákoně neučinil nikdy.

¹⁴⁶ Viz PAUKNEROVÁ, M. a RŮŽIČKA, K. cit. dílo sub 141, s. 22.

6. Závěr

Hlavním záměrem této diplomové práce bylo identifikovat problematické body současné právní úpravy institutu svěřenského nástupnictví v kontextu celé právní úpravy dědického práva. Analýzou vývoje původně římskoprávního institutu fideikomisu byla ukázána široká variabilita možnosti jeho využití v zakotvení do právní úpravy a nastavení jeho režimu z hlediska naplňování testamentární volnosti. Zatímco právní řády postavené na principu kogentního řízení soukromoprávních vztahů ve společnosti se zaměřením na společný zájem a státem řízenou vůli celku tento institut z dědického práva vyčleňují a dokonce i ruší jeho účinky z hlediska dřívějšího zřízení, právní řád s respektem ke svobodě jednotlivce a autonomii vůle tomuto institutu dává prostor. Naplňuje tak maximální respekt k možnostem zůstavitelů upravit si zcela svobodně své záležitosti pro případ smrti a umožňuje zachovávat hodnoty se zřetelem k budoucnosti jako výrazu mezigenerační solidarity.

Zatímco socialistický model pohlíží na dědictví jako na získání majetku bez vlastního přičinění prací a jeho úprava tak bývá silně svázána kogentní testamentární úpravou i omezenějším okruhem zákonných dědiců, současné pojetí dědického práva přispívá k zabezpečení právní jistoty a kontinuity v právních vztazích. V České republice se tak rekodifikací soukromého práva otevřel významný prostor pro zachování mezigenerační kontinuity a solidarity, a to nejenom díky fideikomisární substituci, ale i díky možnostem zřízení svěřenského fondu, který má blízko k institutu rodinných fideikomisů a ještě blíže k angloamerickému *trustu*. Zůstavitelé mohou pořízením pro případ smrti zřízet také nadace, nadační fondy a ústavy, což může výrazným způsobem přispívat k uspokojování obecně prospěšných potřeb společnosti. Přípustný je dnes také odkaz umožňující singulární sukcesi předmětů z pozůstalosti.

Vůle zůstavitele je v právním řádu akcentována a je jí dána přednost před zákonnými pravidly určení dědiců. Větší míra svobody s sebou nese ovšem i větší míru odpovědnosti. Zůstavitelům se tak otevírá také možnost omezovat svoji testamentární volnost závazky z dědických smluv, které je mohou o tuto volnost připravit.

V současné úpravě dědic získává právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní okamžikem úmrtí zůstavitele. Časový okamžik, kdy toto právo dospěje, ovšem závisí na různých okolnostech, zejména na dědickém titulu. Ten, komu svědčí jako dědický titul zákonná posloupnost, bude stejně jako dříve nabývat dědictví okamžikem smrti

zůstavitele. Pokud však bude dědic dědit na základě závěti nebo dědické smlouvy, může být dospělost dědického práva vázána na zůstavitelovy pokyny, kterými je třeba rozumět podmínky, doložení času, příkazy či přímé stanovení svěřenských nástupců.

Svěřenské nástupnictví je historií prověřený institut, který má v právním řádu své místo, bohatou minulost a dostatek podkladů ke zkoumání i výkladu. Jeho současná podoba ovšem není totožná s institutem římskoprávním ani jeho navazujícími historickými formami. Při interpretaci za použití dřívější judikatury a závěrů prezentovaných v odborné literatuře je proto třeba vždy důsledně poměřovat celkovou současnou podobu svěřenského nástupnictví, dědického a soukromého práva vůbec. Lze předpokládat, že nástup užívání svěřenského nástupnictví v praxi bude sice pozvolný, při požadavcích zůstavitelů na způsob formulace vlastních pořízení pro případ smrti je však třeba plně jeho účinky brát v potaz a zůstavitelům jeho možnosti představovat.

V současné úpravě je patrná kontinuita vůči právní úpravě obecného zákoníku občanského. Převážnou diskontinuitu vůči právní úpravě předchozích desetiletí rozhodně nelze v případě dědického práva zákonodárci vyčítat, neboť dřívější redukce pořizovací volnosti zůstavitelů a celkový předchozí koncept dědického práva se z pohledu dnešní doby zcela oprávněně jeví jako neudržitelný. Stejně tak je třeba hodnotit pozitivně záměr zákonodárce ponechat z předchozí právní úpravy způsob nabývání dědictví, neboť zavedení odevzdávání dědictví soudem a znovuoobnovení ležící pozůstalosti by bylo pro dědice velmi revoluční změnou. Nutnost podávání dědických přihlášek by z pohledu vnímání dědického práva širokou veřejností silně zatížila chápání a smysl celého procesu přechodu jmění po zůstaviteli, a to patrně mnohem více než ostatní změny v dědickém právu, které občanský zákoník přináší.

Rekodifikace soukromého práva se přirozeně nevyhnula ani nedostatkům, což je patrné na nevhodně zvolené míře zpětné působnosti v oblasti respektu k projevům zůstavitelovy vůle, která narušuje ve svém důsledku princip ochrany minulých právních skutečností. Posledním pořízením učiněným před vstoupením současného občanského zákoníku v účinnost jsou totiž přiznávány jiné právní následky, než které mohli zůstavitelé předpokládat v době vyhotovení posledního pořízení. Stejnému nedostatku se nevyhnula ani unijní úprava, provedená novým evropským nařízením, které stanoví společné kolizní normy pro dědické právo a které začne být používáno v srpnu roku 2015.

Občanský zákoník také mohl lépe sjednotit vlastní úpravu svěřenského nástupnictví a vedlejších doložek v závěti do jednoho modelu s vyšší mírou vnitřní provázanosti, která by předešla výkladovým obtížím.

V právní úpravě veřejnoprávní je častým nešvarem přizpůsobování soukromého práva požadavkům konkrétních veřejnoprávních odvětví. V legislativě navazující na rekodifikaci se tak stalo v úpravě daňového práva, která bez ohledu na koncept nabývání dědictví v soukromém právu a institut společenství jmění zavedla vlastní institut „daňové ležící pozůstalosti“, který se uplatňuje podle daňového řádu.

Z dostupných zdrojů ke slovenské rekodifikaci zatím nevyplývá, že by slovenský zákonodárce předpokládal obnovení institutu fideikomisární substituce na Slovensku. Proces slovenské rekodifikace však není završen a je možné, že i na základě inspirace českou právní úpravou k jeho zakotvení ještě dojde. Pokud se tak však nestane, zůstane ve slovenském a českém právu zachován v současnosti výrazně odlišný standard respektu zůstavitelovy vůle. Slovenští občané s obvyklým pobytem na Slovensku budou ovšem moci využít nových kolizních ustanovení unijní regulace, které jim v případě dědických smluv bude dávat do ruky nástroj, jak si zvolit za rozhodné dědické právo český právní řád, a to pokud si za svého spolukontrahenta vyberou osobu s pobytem v Čechách.

Úplným závěrem lze zdůraznit, že institut svěřenského nástupnictví je v české právní úpravě po svém znovuzrození dosud velmi mladý a v praxi neozkoušený. V současné době by nemělo být uvažováno o jeho novelizaci, jelikož právní úprava se musí nyní vžít do povědomí odborné i laické veřejnosti a začít využívat. I přes možné případné nedostatky je třeba počkat na vývoj v příštích letech, než bude možné učinit závěr o případné potřebě novelizace právní úpravy soukromého práva obecně.

Seznam zkratk

ZZŘ	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
Nářízení	nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.
ZMPS	zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
DŘ	zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
ZSŠ	zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.
ŽZ	zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
ObčZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
<i>Občiansky zákonník</i>	<i>zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.</i>
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
ObčZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

Zákonné opatření senátu č. 344/2013 Sb., o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva a o změně některých zákonů.

Zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 554/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád.

Zákon č. 234/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Zb. občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 52/1954 Sb., kterým se rozšiřuje působnost státních notářství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 116/1951 Sb., o státním notářství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

Zákon č. 139/1947 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy, ve znění zákona č. 45/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 3. července 1947, č. 139 Sb., o rozdělení pozůstalostí se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy.

Zákon č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného.

Zákon č. 179/1924 Sb. z. a n., o zrušení svěřenství.

Císařský patent č. 208/1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných věcech právních (nesporný patent), ve znění pozdějších předpisů.

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský.

Důvodové zprávy a legislativní záměry

Důvodová zpráva k zákonnému opatření senátu č. 344/2013 Sb., o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva a o změně některých zákonů. Dostupná online na:

<<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=70004>>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku 1950, sněmovní tisk č. 509, L volební období. 5. zasedání. Dostupná online na:

<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_09.htm>.

ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava : Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

Legislatívny zámer občianskeho zákonníka schválený vládou Slovenské republiky 14.01.2009. Dostupný online na:

<<http://www.justice.gov.sk/Dokumenty/OZ/Legislativny%20zamer%20OZ.pdf>>

ŠTEFANKO, Jozef. *Prvý občiansky zákonník : platný od roku 1951 do roku 1964 s dôvodovou správou a so súvisiacimi predpismi zameranými na vecné právo*. Šamorín : Heuréka, 1999, 352 s. ISBN 80-967653-7-x.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.02.2013, sp. zn. 21 Cdo 3373/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.06.2006, sp. zn. 32 Odo 169/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.05.2005, sp. zn. 30 Cdo 967/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.05.2004, sp. zn. 22 Cdo 2285/2003, dostupný také online na: <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/lezici-pozustalost-40679.html>>.

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28.02.2001, sp. zn. 24 Co 51/2011, uveřejněné pod č. 3 v časopise Ad Notam, roč. 2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.1997, sp. zn. 2 Cdon 1138/96, publikovaný v příloze časopisu Soudní judikatura č. 7/1998.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 02.08.1991, č. j. 4 Cz 56/91.

Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 23.07.1983, sp. zn. 2 Cz 56/83, uveřejněný pod č. 15/1985 Sb. NS.

Rozsudek Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 30.03.1983, sp. zn. 4 Cz 73/82, uveřejněný pod č. 49/1984 Sb. NS.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 04.04.1972, sp. zn. 11 Co 48/72, uveřejněn pod Rc 42/1974 Sb. NS.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 13.09.1965, sp. zn. 11 Co 358/65, uveřejněn pod Rc 41/1966 Sb. NS.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20.12.1937, sp. zn. R I 354/37. ASPI ID: JUD271702CZ.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 04.07.1933, sp. zn. R I 593/33. ASPI ID: JUD270128CZ.

Komentáře

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1. 4. 2008*. 1. vyd. Praha : Linde, 2008, 2639 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

FEKETE, Imrich a FEKETOVÁ, Martina. *Občiansky zákonník : prehľadný komentár*. Bratislava : Epos, 2012, 1314 s. ISBN 978-80-8057-972-2.

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2015, 648 s. ISBN 978-80-7400-570-1.

CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový : komentář*. 2. vyd. Praha : Linde, 2006, 623 s. ISBN 80-7201-570-2.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí, (§§ 531 až 858)*. Praha : V. Linhart, 1936, 680 s.

SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva, (§ 976 - 1474) : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, 1260 s. ISBN 978-80-7400-499-5.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku : komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2015, xx, 544 s. ISBN 978-80-7400-548-0.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří a kol. *Občanský soudní řád : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, xxiii, 1398 s. ISBN 978-80-7400-506-0.

- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních : Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2015, xxi, 1032 s. ISBN 978-80-7400-297-7.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník, svazek I. (§ 1 až 654) : Komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.
- DVOŘÁK, Jan, ŠEŠINA, Martin a WAWERKA, Karel. *Občanský zákoník, svazek IV. (§ 1475 až 1720) : Komentář*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, 728 s. ISBN 978-80-7478-597-5.

Monografie

- BARTOŠEK, Milan. *Senatusconsultum trebellianum : příspěvek k vývoji universálních fideikomisů a zásady zůstavitelovy disposiční volnosti*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1945, vii, 232 s.
- BEDNAŘÍKOVÁ, Barbora. *Svěřenské fondy : institut pro uchování a převody rodinného majetku*. 2. aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, xi, 184 s. ISBN 978-80-7478-585-6.
- BÍLEK, Petr a ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001 : Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2001, xv, 507 s. ISBN 80-7179-590-9.
- CIRÁK, Ján a kol. *Dědičské právo*. 1. vyd. Ostrava : KEY Publishing, 2010, 238 s. ISBN 978-80-7418-056-9.
- DULAKOVÁ JAKÚBEKOVÁ, Denisa, FEKETE, Imrich a KRIŽAN, Martin. *Nájomná zmluva v procese rekodifikácie súkromného práva*. 1. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2014, xvii, 476 s. ISBN 978-80-89603-26-8.
- ELIÁŠ, Karel, HAVEL, Bohumil, BEZOUŠKA, Petr a kol. *Občanské právo pro každého : pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. dopl. a akt. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2014, 360 s. ISBN 978-80-7478-493-4.
- GANDŽALOVÁ, Daniela. *Dědičské právo*. 1. vyd. Banská Bystrica : Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006, 317 s. ISBN 80-8083-347-8.
- KARG, Karel a ROSENBAUM, Mirko. *Dědic a jeho práva*. Žďár : Město Žďár, 1948, 103 s.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vyd. 3. dotisk. Praha : C. H. Beck, 1995, xxii, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

- KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Brno : Doplněk, 2015, 430 stran. ISBN 978-80-7239-321-3.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. 2. dopl. vyd. Praha : Všehrd, 1933, 139 s.
- MATOUŠ, Rudolf. *Rádce pozůstalým po zemřelých a padlých*. Praha : Nakladatel Jos. R. Vilímek, 1914, s. 43.
- MAYR, Robert. Soustava občanského práva. Kniha pátá : Právo dědické. In: *Sbírka spisů právnických a národohospodářských, sv. XXVIII*. Brno : Nakladatelství Barvič & Novotný, 1927, viii, 143 s.
- MIKEŠ, Jiří a MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.
- PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2014, 193 s. ISBN 978-80-87146-94-1.
- PROCHÁZKA, Adolf. Základy práva intertemporálního se zvláštním zřetelem k § 5 obč. zák. (studie.). In: *Sbírka spisů právnických a národohospodářských, sv. XXXVI*. Brno : Nakladatelství Barvič & Novotný, 1928, 201 s.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha : Vesmír, 1921, 104 s.
- SVOBODA, Jiří a KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, xxviii, 377 s. ISBN 978-80-7400-266-3.
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. 3. díl. 5. vyd.* Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, 306 s. ISBN 978-80-7357-465-9.
- TILSCH, Emanuel. SPÁČIL, Jiří (eds.). *Občanské právo : část všeobecná*. Praha : Wolters Kluwer, 2012, xxii, 205 s. ISBN 978-80-7357-897-8.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské : se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha : Sborník věd právních a státních (Bursík & Kohout), 1905, 157 s.
- VÁŽNÝ, Jan. *Pupilární substitute ve vývoji římského práva : K dějinnému vývoji dědického náhradnictví*. Edice rozpravy České akademie věd a umění. Třída I., č. 88. Praha : Česká akademie věd a umění, 1940, 64 s.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Věcná práva v kostce*. Praha : Linde Praha, 2014, 232 s. ISBN 978-80-7201-946-5.

Články

- BARTOŠ, J. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*. Praha, 2013, roč. 19, č. 3, s. 7 a násl. ISSN 1211-0558.
- BURIAN, Gustav. Projev poslance Dr. Gustava Buriana za Čs. Stranu Socialistickou. In: *Naše nové občanské právo*. Praha : Ústřední akční výbor Národní fronty za spolupráce ministerstva spravedlnosti, 1950, s. 41 až 45.
- Daně a smrt podnikatele. Co následuje pro jeho pozůstalé? *Měšec.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-06-02]. Dostupné na: <http://www.mesec.cz/clanky/dane-a-smrt-podnikatele-co-nasleduje-pro-jeho-pozustale/#utm_source=rss&utm_medium=text&utm_campaign=rss>.
- HADERKA, Jiří F. Zamyšlení nad zákonem č. 234/1992 Sb. ve vztahu k církevní formě uzavírání manželství. *Správní právo*. 1992, č. 5, s. 55.
- KARHANOVÁ, Martina. Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu. *Ad Notam*. Praha : C. H. Beck, 2006, roč. 12, č. 5, s. 141 až 148. ISSN 1211-0558.
- KUNC, Bohumil a LYČKA, Martina. Právní úprava závětí dle nového občanského zákoníku : Posun směrem ke common law a jeho účelovosti? *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 19, s. 674 až 680. ISSN: 1210-6410.
- PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In: *K otázkám nového občanského práva*. Praha : Orbis, 1950, 47 - 75. Edice nový právní řád, 7. s. 60.
- SALÁK, Pavel. K pojmu fideikomis a jeho pozici v římském právu a novověkém právu. *Právní rozhledy*. Praha, 2014, č. 12, s. 432 a násl. ISSN: 1210-6410.
- SPÁČIL, Jiří a ŠEŠINA, Martin. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*. 2015, č. 2, s. 39 a násl. ISSN: 1210-6410.
- WAWERKA Karel. Dědické právo. *Bulletin advokacie*. Praha, 2014, č. 12, s. 28. ISSN: 1210-6348.

Příspěvky do sborníků

- BĚLOVSKÝ, Petr. Občanské právo. In: BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch a kol. *Komunistické právo v Československu : kapitoly z dějin bezpráví*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 425 až 462. ISBN 978-80-210-4844-7.

MUZIKÁŘ, Ladislav. Nabývání dědictví. In: ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan a TICHÝ, Luboš (eds.). *Sborník statí z diskusních fór o rekonifkaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Praha : ASPI, 2006, s. 149 až 169. ISBN 80-7357-207-9.

Ostatní

HATINA, Viktor. *Správa pozůstalosti se zaměřením na její výkon v nové právní úpravě*. Praha, 2014. Studentská vědecká odborná činnost. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra občanského práva. Konzultant Alena Macková. Dostupné také na: < <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/7/15/358.pdf>>.

Příloha

Převzaté vzory posledních pořízení s využitím svěřenského nástupnictví¹⁴⁷

Poslední pořízení s náhradnictvím svěřenským (pro případ smrti)

Moje poslední vůle.

Anežka Králová činí při zdravých smyslech, prosta všech donucením podvodu a omylu za přítomnosti tří dožádaných svědků toto poslední pořízení:

Za jediného dědice povolává svou vlastní dceru Evu Královou.

V případě, že by Eva Králová zemřela svobodná, případně dědictví, pokud z něho ještě něco zůstane, nevlastnímu synu zůstavitelky Janu Královi jako následnému dědici (poddědici).

Syn zůstavitelky Jaromír Král se za dědice nepovolává, ani odkaz se mu nezanechává, poněvadž od zůstavitelky obdržel za jejího života 50.000 Kčs na hotovosti k zařízení stolařské dílny, čímž obdržel více, než kolik činí jeho dědický podíl. Kdyby snad přesto nároky na dědictví uplatnil, zejména na povinný díl, pak bude povinen, aby si započel uvedenou částku.

V Brně dne 16. 7. 1947.

Robert Janda, svědek poslední vůle. Anežka Králová.

Karel Mucha, svědek poslední vůle.

Marie Záleská, svědkyně poslední vůle.

¹⁴⁷ Převzato z KARG, Karel a ROSENBAUM, Mirko. *Dědic a jeho práva*. Žďár : Město Žďár, 1948, s. 67 a 68.

Poslední pořízení s náhradnictvím svěřenským (pro jiný případ)

Poslední pořízení.

Já podepsaná Marie Mrázková, majitelka usedlosti č. 22 v Rožné, ustanovuji pro případ smrti při dobrém rozumu a po zralé úvaze a zcela svobodně toto:

1. Dědičkami svého majetku, totiž usedlosti č. 22 v Rožné s 22 ha pozemků se vším příslušenstvím a všelikého jiného majetku, pokud zde nějaký bude, ustanovuji své dcery Marii a Annu Mrázkovy rovným dílem, tedy každou k jedné polovici. Tyto dědičky budou však povinny vydati celou pozůstalost mému synovi Bohumíru Mrázkovi, vrátí-li se do pěti let po skončení poslední války.
2. Vrátí-li se v této době jmenovaný syn a nastoupí-li dědictví, bude povinen vyplatit svým dcerám po 30.000 Kčs a vydati jim po jedné odrostlé krávě, nejpozději do jednoho roku po převzetí majetku, do té doby bezúročně a bez knihovního zajištění, leda že by si je dcery nebo některá z nich přály.
3. Dědicové, ať již jimi budou mé dcery nebo můj syn, budou povinni poskytovat mému manželovi Václavu Mrázkovi tento výměnek (...).

Toto je má jediná pravá poslední vůle, kterou jsem před třemi svědky potvrdila a kterou pak tito svědci spolupodepsali.

V Rožné dne 6. 6. 1945.

Jan Pohanka, svědek poslední vůle. Marie Mrázková.

Josef Navrátil, svědek poslední vůle.

Matěj Starý, svědkyně poslední vůle.

Abstrakt

Obsahem této diplomové práce je rozbor institutu svěřenského nástupnictví jako jednoho z nových prvků dědického práva, který byl navrácen do české právní úpravy zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, v rámci rekodifikace soukromého práva. Toto téma je v současné době vysoce aktuální, jelikož tento institut poskytuje zůstavitelům významné možnosti v naplnění jejich vůle ohledně uspořádání majetkových záležitostí pro případ smrti. Práce se zaměřuje na analýzu současné právní úpravy, poměřovanou s historickým vývojem fideikomisární substituce.

Práce je členěna mimo úvod a závěr na čtyři části. V první části je přiblížen institut svěřenského nástupnictví z hlediska svého významu v systému dědického práva a představen jeho vývoj napříč právní historií od dob římského práva. Autor se v této části věnuje také problematice intertemporálních norem dědického práva. V další části jsou rozebrány související instituty dědického práva, které se svěřenským nástupnictvím úzce souvisí. Jedná se o pozůstalost, ležící pozůstalost, nabytí dědictví a správu pozůstalosti.

V navazující části se autor podrobněji obrací k aktuální účinné úpravě svěřenského nástupnictví v občanském zákoníku s přesahy do procesní roviny v rámci zákona o zvláštních řízeních soudních. Věnuje se zde zřízení svěřenského nástupnictví, režimu pozůstalosti, která se nachází v rukou předního dědice, a přechodu dědictví na svěřenského nástupce. Samostatná podkapitola je věnována také právní úpravě ochrany substitučního jmění ve výkonu rozhodnutí a exekuci provedené v občanském soudním řádu.

V poslední části je provedeno srovnání právní úpravy s právním režimem omezení závětních podmínek ve slovenské právní úpravě. Vzhledem k tomu, že na Slovensku je zpracováván nový občanský zákoník, práce klade důraz na možnosti zavedení institutu svěřenského nástupnictví ve slovenském právu. Konečně se věnuje také úpravě mezinárodního práva soukromého v dědickoprávních vztazích se zaměřením na kolize českého a slovenského právního řádu v právu Evropské unie i národních kolizních úpravách.

Abstract

The thesis includes the analysis of the fideicommissum institute which is one of the elements of the Czech Inheritance Law that were reintroduced into the new Czech Civil Code, which came into effect on the 1st of January 2014. The theme is highly actual due to the new important possibilities of expressing the will of the testator for the occasion of his death. The thesis is focused on the analysis of the current enactment and describes the historic development of the fideicommissum institute.

The text contains four fundamental parts. The first part presents the fideicommissum institute and its role and development in the Inheritance Law from the time of Roman Law. In this chapter, the author deals with the intertemporal provisions and other coherent institutes which go along with the fideicommissum institute. We talk about hereditas iacens and administration of the inheritance.

In the next chapter, the author explains the current enactment in the Civil Code in detail and mentions the procedural enactment of the special Code on Specific Civil Proceedings as well. It consists of the foundation of the fideicommissum and the inheritance regime.

The last chapter consists of comparison of the Czech and Slovak enactment. Taking into account that in the Slovak Republic is currently being prepared the new Civil Code, the chapter focuses on consideration of adoption of the fideicommissum institute in Slovak law. Finally, the thesis deals with the rules of Private International Law in the area of Inheritance Law with special attention to the Czech, Slovak, and European collision norms.

Název práce v anglickém jazyce

Fideicommissum

Klíčová slova

svěrenské nástupnictví, testamentární volnost, nabývání dědictví

Keywords

Fideicommissum, Testamentary Freedom, Acquisition of Inheritance